

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา คู่มือ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังจะได้นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. หลักการทั่วไปเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 1.1 ความเป็นมาของการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 1.2 ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 1.3 ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา
2. แนวคิดและหลักการในการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 2.2 หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
 - 2.3 ขั้นตอนการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
3. ระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา
 - 3.1 ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา
 - 3.2 แนวการจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
 - 3.3 บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. หลักการทั่วไปในการประกันคุณภาพการศึกษา

1.1 ความเป็นมาของการประกันคุณภาพการศึกษา

การเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างรวดเร็วอันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของคนทั่วไป การแข่งขันเพื่อความอยู่รอดของประเทศต่าง ๆ มีอัตราสูงขึ้นทุกขณะ ความสำคัญของการพัฒนาประเทศจึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับระบบทุนหรือทรัพยากรอีกต่อไป แต่ขึ้นอยู่กับศักยภาพและคุณภาพของคนเป็นสำคัญ การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญที่จะต้องพัฒนาคนให้มีคุณภาพเพื่อเป็นพลังการพัฒนาของประเทศในอนาคต(กรมวิชาการ.

2542 : 2 – 3) สังกมไทยกำลังตั้งความหวังที่จะก้าวสู่จุดหมายของสังคมที่พึงประสงค์ในอนาคตตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) อันมีลักษณะเป็นสังคมเข้มแข็ง มีคุณภาพ มีความสมานฉันท์ เอื้ออาทรต่อกัน มีระบบการ พัฒนาเศรษฐกิจบนฐานแห่งความรู้ และมีเศรษฐกิจพอเพียงต่อการดำรงชีวิตในสังคมยุคกระแสโลกาภิวัตน์ ตลอดจนคนไทยมีความรู้ คู่คุณธรรม คิดเป็น ทำเป็น คิดสร้างสรรค์ และรักการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่จะทำให้อุณหภูมิของคนไทยอยู่ในระดับมาตรฐานสากลของโลกได้อย่างสง่างาม

ความคาดหวังที่จะนำพาประเทศไปสู่สังคมที่พึงประสงค์ในอนาคตดังกล่าว การศึกษานับเป็นแนวทางที่สำคัญที่สุด เพราะการวางรากฐานการศึกษาที่สอดคล้องกับอุดมคติที่วางไว้ อย่างมีประสิทธิภาพจะสามารถเปลี่ยนคนในสังคมนั้น ๆ ให้เป็นไปในกรอบที่พึงประสงค์ แต่เมื่อพิจารณาสังคมที่พึงปรารถนาข้างต้น กลับพบว่า ลักษณะสังคมปัจจุบันแทบทุกลักษณะมีความขัดแย้งกับสิ่งที่พึงปรารถนาในอนาคต ผลการจัดการศึกษาของไทยในระยะเวลาที่ผ่านมา ตั้งแต่มีการประเมินคุณภาพของนักเรียนและโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นของกรมวิชาการ หรือของสมาคมนานาชาติที่ได้ทำการประเมินผลการศึกษา โดยสรุปในภาพรวม พบว่า คุณภาพการจัดการศึกษาของไทยมีความจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น ทั้งในด้านความรู้ ความคิด ทักษะความสามารถ รวมทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 1) ซึ่งสอดคล้องกับ วรภัทร ภูเจริญ (2541 : 1) ที่ให้ทรรศนะว่า ในสถานภาพปัจจุบันประเทศไทยกำลังมีปัญหาเรื่องวิกฤติทางภูมิปัญญา นั่นคือ คนขาดคุณภาพ ส่งผลให้ระบบต่าง ๆ เปรอะบางไปหมดทุกระบบ เช่น วินัยของคน ระบบราชการการเมืองไม่มีคุณภาพ คนไทยเกลียดการเรียนรู้ เป็นทาสยาเสพติด ศิลธรรมต่ำ บริโภคเทคโนโลยีต่างชาติ คิดเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับตนเองไม่ค่อยได้ ไม่รักยาส่งแวดล้อมและมีวัฒนธรรมบ้านั้น เล่นกีฬาเน้นแต่ชัยชนะไม่เน้นพัฒนา จึงยังเป็นประเทศด้อยพัฒนาต่อไป ในขณะที่เดียวกัน คณะศึกษาศาสตร์ศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ (2539 : 27) ยังพบว่า ผลการเรียนรู้ของเด็กไทยในวิชาพื้นฐานสำคัญ คือ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ มีแนวโน้มต่ำลง ความสามารถของเด็กไทยในวิชาดังกล่าวยังไม่อาจจะเทียบกับมาตรฐานการเรียนรู้ของเด็กชาติอื่น ๆ ได้ หรือส่วนที่เทียบได้นั้นมีจำนวนน้อยมาก และให้ข้อคิดไว้ว่า การศึกษามีใช่เป็นเพียงการใช้ชีวิตระยะเวลาหนึ่งในโรงเรียนเท่านั้น แต่เป็นเหมือนปัจจัยในการดำรงชีวิตที่ทุกคนต้องแสวงหาและเพิ่มพูนอยู่ตลอดเวลา เพื่อพัฒนาตนเอง ครอบครัวยุคหน้า ที่การทำงาน ตลอดจนความก้าวหน้าและความมั่นคงของประเทศ ยิ่งในยุคสมัยนี้มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นไปอย่างรวดเร็วในกระแสโลกาภิวัตน์ ที่นำเทคโนโลยีใหม่ๆ ไปจนถึงรูปแบบการใช้ชีวิตและวัฒนธรรมใหม่ๆ มาสู่สังคมไทย การศึกษายังเป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยให้นักคิด รู้จักใคร่ครวญ เลือกรสรร ปรับตัวกับเหตุการณ์และสิ่งใหม่ๆ ที่เข้ามาสู่

ชีวิตตลอดเวลา จากเหตุผลที่ว่า คนเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ และคนที่ มีสติปัญญา จะศึกษาหาความรู้โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ ศึกษา และฝึกอบรม ยิ่งมีความรู้ใน ระดับสูงขึ้นมาเท่าใด ย่อมก่อให้เกิดพลังอำนาจในการพัฒนาประเทศ ให้สามารถ ยืนหยัดต่อสู้ อย่างสมศักดิ์ศรีในประชาคมโลกได้มากขึ้นเท่านั้น ประเทศที่ต้องการผลักดันให้ตนเองขึ้นไปสู่ ระดับแนวหน้าของโลก จึงได้ให้ความสำคัญกับการศึกษา และการให้การศึกษาคือบันไดปลายของ การพัฒนาทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง หากขาดมิติด้านการพัฒนา การศึกษา ด้านความคิดและจิตใจ ในการพัฒนาดังกล่าวจะไม่มีที่ยืน ในทำนองเดียวกันในการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คุณภาพทรัพยากรมนุษย์เป็นหัวใจสำคัญยิ่งและคุณภาพทรัพยากร มนุษย์ส่วนหนึ่งจะมาจาก การได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานจากระบบโรงเรียน ในขณะที่สังคมโลก พัฒนาเปลี่ยนแปลงเร็ว และการศึกษาในระบบโรงเรียนจำเป็นต้องตอบสนองพัฒนาศักยภาพของ เยาวชน ให้สอดคล้องกับลักษณะสังคมทั้งปัจจุบันและอนาคต สังคมก็เริ่ม จับตาและมีข้อสงสัย รวมถึงเรียกร้องจากระบบโรงเรียนหลายประการ เช่น

1. จะเชื่อมั่นได้เพียงใดว่าโรงเรียนต่าง ๆ จะผลิตผู้จบการศึกษาที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติ ค่านิยม คุณธรรม และคุณสมบัติต่าง ๆ ได้ครบถ้วนตามหลักสูตรและตามความ คาดหวังของสังคม

2. มีความเชื่อถือเพียงใดว่าปัจจัย และกระบวนการให้การศึกษาในโรงเรียนต่าง ๆ จะมีความเป็นมาตรฐานเหมาะสมใกล้เคียงกัน เป็นเงื่อนไขที่น่าจะนำไปสู่ผลการจัดการศึกษา ที่ต้องการ และเป็นเงื่อนไขที่น่าจะมีความยั่งยืนในการคงสภาพการจัดการศึกษาได้อย่างมี ประสิทธิภาพสักกระยะหนึ่ง

จากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการประกันคุณภาพการศึกษาใน โรงเรียน ซึ่ง สบง ลักษณะ (2540 : 2-3) กล่าวว่า โรงเรียนที่มีระบบประกันคุณภาพมีลักษณะ ดังนี้ คือ

1. โรงเรียนที่มีระบบประกันคุณภาพ จะมีลักษณะการดำเนินงานการจัดการศึกษา โดยผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการจัดการเพื่อควบคุมคุณภาพการศึกษา อาศัยความร่วมมือจากครู คณะกรรมการโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ร่วมกันกำหนดมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนที่สอดคล้อง กับมาตรฐานการศึกษาของชาติ ที่จะยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนให้ครูวางแผน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง มีระบบการวัดประเมินผลตามสภาพ ที่แท้จริง และบันทึกเก็บไว้ในแฟ้มผลงาน เป็นหลักฐานที่ผู้บริหารคณะกรรมการโรงเรียน หรือหน่วยงาน ในอำเภอ จังหวัด สามารถติดตามตรวจสอบการเรียนการสอน ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนทุกด้านสูงได้มาตรฐานสม่ำเสมอ ตลอดจนนำผลมาใช้ในการพัฒนา และรายงาน

ผู้ชุมชนได้รับทราบอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 11) ได้กล่าวถึงการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาว่า เป็นการดำเนินงานในลักษณะของการผสมผสานระหว่างกระบวนการบริหารกับการจัดการเรียนการสอนตามปกติของสถานศึกษาที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ เป็นการทำงานที่ต่อเนื่องตลอดเวลา ต้องคำนึงถึงเงื่อนไขสำคัญที่ประกอบด้วย ผู้บริหารตระหนักเห็นความสำคัญ ส่งเสริมสนับสนุน และร่วมคิด ร่วมทำงานกับทีมงานในสถานศึกษา บุคลากรทุกคนต้องได้รับการเตรียมความพร้อม มีความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่า ตลอดจนการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการดูแลติดตามและกำกับกำกับการดำเนินงานการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา

2. ระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างมาก ในการสร้างความมั่นใจให้กับผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ว่า สถานศึกษาจะดำเนินการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนอย่างมีคุณภาพ ผู้เรียนได้รับการพัฒนาด้านความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่สถานศึกษากำหนดไว้ในหลักสูตรของสถานศึกษา ซึ่งจะทำให้เด็กไทยเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข เป็นประชากรที่มีคุณภาพพร้อมที่จะช่วยกันสร้างสรรค์สังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืน เสริมสร้างเศรษฐกิจของประเทศให้มั่นคง มีความสามารถในการร่วมมือและแข่งขันกับประชากรของประเทศอื่น ๆ ได้อย่างมีความสุข มีศักดิ์ศรีอยู่ในสังคมโลกต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 2)

สรุปได้ว่าปัจจุบันสังคมไทยเข้าสู่ระยะของกระแสการเปลี่ยนแปลงของยุคโลกาภิวัตน์ที่ได้ผลักดันให้สังคมไทยกลายเป็นสังคมเปิดรับข้อมูลข่าวสารและทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นจากสังคมภายนอกที่ได้หลั่งไหลสู่สังคมไทยพร้อม ๆ กับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ด้วยเครื่องมือสื่อสารและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ด้วยเหตุนี้เองสังคมไทยจึงจำเป็นต้องมีพลเมืองที่มีคุณภาพการศึกษาและศักยภาพที่เหมาะสม การศึกษาจึงมีหน้าที่ในการเตรียมและพัฒนาคนออกสู่สังคมจึงต้องรับภาระหน้าที่เต็มๆ ดังนั้นการศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์จะเป็นการศึกษาเพื่อชีวิต คนยุคใหม่จึงต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย จึงจำเป็นต้องมีระบบการศึกษาที่หลากหลายเพื่อสนองความต้องการในกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพราะระบบการศึกษาที่หลากหลายทำให้เรื่องคุณภาพการศึกษาจึงจำเป็นต้องสร้างความสามารถตรวจสอบได้ (Accountability) และการประกันคุณภาพการศึกษาจึงมีความสำคัญและเป็นกลไกในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นระบบที่สร้างความมั่นใจว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้คุณภาพการศึกษาผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ ความสามารถ มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรกำหนดและสังคมต้องการ

1.2 ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

กรมสามัญศึกษา (2540 : 9) ได้กล่าวไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กลไกของกระบวนการพัฒนาการศึกษาหรือแนวดำเนินการจัดการศึกษาที่สร้างความมั่นใจและเป็นหลักประกันต่อผู้ปกครอง ประชาชน และสังคมว่า โรงเรียนสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนที่จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม วิริยะ บุญชนะนิวาสน์ (2540 : 1) สรุปว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง ระบบสร้างความมั่นใจ ฟังพอใจ ประทับใจต่อสังคม ผู้ปกครอง ถูกคำว่า โรงเรียนสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ผู้จบการศึกษามีคุณภาพตามที่กำหนดไว้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 2) ให้นิยามของการประกันคุณภาพการศึกษาว่า หมายถึง การดำเนินการใด ๆ เพื่อสร้างความมั่นใจต่อผู้ปกครอง ชุมชน สังคม ว่า การดำเนินงานของสถานศึกษาตามพันธกิจที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้นั้น จะให้ผลผลิตของการศึกษาที่มีคุณภาพอันพึงประสงค์ตามความคาดหวังของผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม

สงบ ลักษณ์ะ (2541 : 2) ให้ความหมายการประกันคุณภาพว่า หมายถึง การวางแผน และการปฏิบัติของหน่วยผลิต ที่มุ่งผลิตสิ่งที่มีคุณภาพ ตรงกับความต้องการของผู้ผลิต ดังนั้น การประกันคุณภาพการศึกษาจึงเป็นกระบวนการวางแผน และกระบวนการจัดการของผู้รับผิดชอบ จัดการศึกษาที่จะได้รับประกันให้สังคมเชื่อมั่นว่า จะพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ให้ครบถ้วนตามมาตรฐานคุณภาพที่ระบุไว้ในหลักสูตร และตรงกับความมุ่งหวังของสังคม

เกษมา รววรรณ ณ อรุยา (2542 : 16) ได้ให้ความหมายว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง ระบบการประกันที่เกิดขึ้นในงานการประถมศึกษา เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าการจัดการศึกษาจะบรรลุเป้าหมายสำคัญ คือ เด็กได้รับการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา อย่างน้อยในระดับพื้นฐานที่เด็กไทยทุกคนพึงได้รับโอกาสพัฒนาไปจนเต็มศักยภาพของแต่ละคน

อำรุง จันทวานิช (2542 : 7) ได้กล่าวถึงการประกันคุณภาพการศึกษาว่า การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นวิธีการหรือกลยุทธ์ที่กำหนดแนวปฏิบัติ หรือแนวทางในการดำเนินงานในการจัดการศึกษาที่เป็นหลักประกันว่านักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

วารินทร์ สิ้นสูงสุด (2542 : 5) ได้ให้ความหมายว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การความมั่นใจให้แก่ผู้รับบริการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่า โรงเรียนมีแนวทางจัด

และพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ชัดเจน สอดคล้องกับหลักการ นโยบาย และจุดเน้นของแผนการศึกษาของรัฐ และนักเรียนได้ปฏิบัติตามแนวทางที่เป็นรูปธรรมเพื่อคุณภาพการศึกษาที่ดีของผู้เรียนแต่ละคนและทุกคน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 7) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการและดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

แก้วเวียง วิโรจน์รัตน์ (2544 : 16) ได้สรุปว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการ แผนงาน ยุทธศาสตร์ที่กำหนดขึ้น เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า การจัดการศึกษาของโรงเรียนมีคุณภาพ ผู้ที่จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานสากล สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

จากความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาที่กล่าวมาทั้งหมด พอจะสรุปได้ว่าการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นการวางแผนและปฏิบัติตามแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างความมั่นใจแก่ผู้เรียน ผู้ปกครอง ประชาชน และสังคมได้ว่า ผู้เรียนที่จบการศึกษาจากโรงเรียน เป็นผู้มีความรู้ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ในหลักสูตร และตรงกับความต้องการของสังคม

1.3 ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นมาตรการหนึ่งที่จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นได้ว่า สถานศึกษาที่ได้รับรองมาตรฐานสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ผู้จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

สำนักงานทดสอบทางการศึกษา (2539 : 3) กล่าวถึงการประกันคุณภาพเป็นกระบวนการที่ยกมาตรฐานของโรงเรียนต่าง ๆ ที่ยังไม่เข้าในมาตรฐาน ผลักดันให้ได้มาตรฐาน โดยมุ่งเน้นการใช้ข้อมูลคุณภาพมาตรฐานโรงเรียนป้อนกลับ เพื่อรายงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ร่วมกันสนับสนุนและพัฒนาโรงเรียนให้ได้มาตรฐานที่กำหนดไว้ทั้งนี้โดยมีความเชื่อว่าถ้ากระบวนการประกันคุณภาพมีการวางระบบอย่างถูกต้องคุณภาพที่ดีก็จะตามมา ซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นไปตามความคาดหวังของหลักสูตรและสังคมต่อไป

จากความจำเป็นของการประกันคุณภาพภายใน เพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาซึ่งเป็นเรื่องมีความสำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษาของไทย จึงได้มีสารบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษานแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพ ภายในไว้ดังนี้

หมวด 6 มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก

สาระบัญญัติดังกล่าว เป็นสิ่งที่สถานศึกษาทุกแห่งจะต้องนำไปปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์ในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาซึ่งจะเป็นการสร้างความมั่นใจแก่พ่อแม่และประชาชนว่าลูกหลานจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ (กรมวิชาการ. 2543 : 52)

การประกันคุณภาพภายในจะทำให้สถานศึกษามีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีการทำงานที่มีเป้าหมายและแผนดำเนินงานที่ชัดเจน โดยในการดำเนินการตามแผนเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายนั้น ก็จะต้องมีการประเมินคุณภาพภายในหรือการประเมินตนเอง เพื่อตรวจสอบและพัฒนาปรับปรุงให้เป็นไปตามเป้าหมายอยู่ตลอดเวลา การประเมินตนเองก็เหมือนกับการส่องกระจกตนเอง ซึ่งในวิถีชีวิตประจำวัน คงไม่มีใครที่ไม่เคยส่องกระจกตนเอง ซึ่งบางคนอาจจะส่องกระจกเพราะความเคยชิน มองดูแวบหนึ่งพอเห็นตนเองเรียบร้อยแล้วก็ผ่านเลยไป แต่หลายคนมีความมุ่งหมายหลายอย่างในการส่องกระจก เช่น ต้องการดูรูปทรงว่าอ้วนขึ้นหรือผอมลง ทรงผม ใบหน้า เสื้อผ้าที่สวมอยู่เป็นที่พอใจหรือไม่ กระจกจึงมีหลายชนิด หลายขนาด และต้องมีความใส ความเที่ยง ความคมชัด จึงจะใช้ประโยชน์ได้ดี การนำมาใช้ส่องตนก็ตรงกับความเป็นจริง เมื่อส่องกระจกพบข้อดีข้อด้อย ก็พยายามปรับปรุงตนเองเพื่อให้ “ดูดีขึ้น” การสำรวจประเมินตนเองจึงเป็นสิ่งที่คนเราทำอยู่แล้วในชีวิตประจำวัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 2-4)

2. แนวคิดและหลักการประกันคุณภาพการศึกษา

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

จากความหมายของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่กล่าวไว้ว่า การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นกระบวนการจัดการที่มีการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง มีการดำเนินงานในลักษณะของการผสมผสานระหว่างกระบวนการบริหารกับการจัดการเรียนการสอนตามปกติของสถานศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา สะท้อนให้เห็นว่าการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามีแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการป้องกัน เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษามีประสิทธิภาพให้ได้ผลผลิต อันได้แก่ ผู้เรียนที่มีคุณภาพ

ด้วยเช่นกัน โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่าการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา หมายถึง การประเมินผล และการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา โดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นเอง หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น ๆ

แนวคิดของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการป้องกัน โดยได้ผนวกแนวคิดของการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แนวคิดจากการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และแนวคิดของระบบประเมินผลภายในที่ยึดติดกับการทำงานปกติ (Built-in Evaluation system) ที่อาศัยวงจรการทำงานแบบ PDCA

แนวคิดของการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นแนวคิดที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ทั้งปวงและยึดประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีความเชื่อว่ามนุษย์มีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต ดังนั้นในการจัดการศึกษาจึงต้องช่วยกระตุ้น เอื้ออำนวยความสะดวกและส่งเสริมให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาจนเต็มตามศักยภาพและมีคุณภาพได้มาตรฐาน เพื่อเป็นกำลังสำคัญ ร่วมมือกันอย่างสร้างสรรค์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ รวมทั้งสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

แนวคิดจากการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นแนวคิดในการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาที่มีหลักการสำคัญ ๆ 5 ประการ คือ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2545 : 3-5)

1. หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) เป็นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษา จากหน่วยงานต้นสังกัดไปยังสถานศึกษาที่มากที่สุด โดยมีความเชื่อว่า โรงเรียนเป็นหน่วยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาของผู้เรียน ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน ได้แก่ ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม จะเกิดความตระหนักในคุณประโยชน์ของการศึกษา และผลกระทบที่จะเกิดขึ้น จึงทำให้เกิดความร่วมมือในการจัดการศึกษาเพื่อให้ตอบสนองความต้องการของทุกฝ่าย และพร้อมที่จะมุ่งมั่นพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับต่อไป

2. หลักการมีส่วนร่วม (Participation or Collaboration) เปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในการบริหาร ตัดสินใจ และร่วมจัดการศึกษา ทั้งครู ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน ตัวแทนศิษย์เก่า และตัวแทนนักเรียน การที่บุคคลมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและจะรับผิดชอบในการจัดการศึกษามากขึ้น

3. หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้กับประชาชน (Return power to people) ในอดีตการจัดการศึกษาจะจัดกันหลากหลาย บางแห่งก็ให้วัด หรือองค์กรในท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการต่อมาได้มีการรวมการจัดการศึกษาไปให้กระทรวงศึกษาธิการเพื่อให้เกิดเอกภาพและ

มาตรฐานทางการศึกษา และเมื่อประชากรเพิ่มขึ้น ความเจริญก้าวหน้าต่าง ๆ เป็นไปอย่างรวดเร็ว การจัดการศึกษาโดยส่วนกลางเริ่มมีข้อจำกัด เกิดความล่าช้า และไม่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชนอย่างแท้จริง จึงต้องมีการคืนอำนาจให้ท้องถิ่นและประชาชนได้จัดการศึกษาเอง

4. หลักการบริหารตนเอง (Self-managing) ในระบบการศึกษาทั่วไปมักจะกำหนดให้โรงเรียนเป็นหน่วยปฏิบัติตามนโยบายของส่วนกลางโรงเรียนไม่มีอำนาจอย่างแท้จริง สำหรับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้น ไม่ได้ปฏิเสธเรื่องการทำงานให้บรรลุเป้าหมายและนโยบายของส่วนรวม แต่มีความเชื่อว่าวิธีการทำงานให้บรรลุเป้าหมายนั้นทำได้หลายวิธี การที่ส่วนกลางทำหน้าที่เพียงกำหนดนโยบายและเป้าหมาย แล้วปล่อยให้โรงเรียนมีระบบการบริหารด้วยตนเอง โดยให้โรงเรียนมีอำนาจ หน้าที่ และความรับผิดชอบในการดำเนินงาน ซึ่งอาจจะดำเนินการได้หลากหลายด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน แล้วแต่ความพร้อมและสถานการณ์ของโรงเรียน ผลที่ได้ น่าจะมีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิมที่ทุกอย่างถูกกำหนดมาจากหน่วยงานต้นสังกัด ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมก็ตาม

5. หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) เป็นการให้หน่วยงานต้นสังกัด มีหน้าที่กำหนดนโยบายและควบคุมมาตรฐาน มีองค์กรอิสระทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพการบริหาร และการจัดการศึกษา เพื่อให้มีคุณภาพและมาตรฐานเป็นไปตามกำหนดและปฏิบัติตามนโยบายของชาติ

แนวคิดของระบบการประเมินผลภายในที่ยึดติดกับการทำงานปกติ (Built-in Evaluation system) การดำเนินงานในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการตามแนวคิดนี้ มีการทำงาน 4 ขั้นตอน คือ การวางแผนการทำงาน (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Do) การตรวจสอบหรือการประเมินผลการทำงาน (Check) และการนำผลการประเมินย้อนกลับไปปรับปรุงแก้ไขการทำงาน (Action) การทำงานตามกระบวนการหรือวงจรนี้ เรียกว่า วงจรการทำงานแบบ PDCA ซึ่ง Edward Demming ได้เป็นผู้นำมาใช้กับการบริหารจัดการในปัจจุบัน ซึ่งในขั้นตอนการตรวจสอบการทำงาน (Check) นั้นก็ยังมีวงจรของการทำงานที่เป็นแบบ PDCA คือ มีการวางแผนการประเมิน การลงมือทำการประเมินการตรวจสอบผลการประเมิน และการแก้ไขปรับปรุงผลการดำเนินงานหลังจากรู้ผลการประเมินว่า มีจุดบกพร่องในเรื่องใดบ้าง (สุวิมล ว่องวานิช. 2544 : 13 – 14) เมื่อพิจารณารายละเอียดของแนวคิดของการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แนวคิดจากการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และแนวคิดของระบบการประเมินผลภายในที่ยึดติดกับการทำงานปกติ (Built-in Evaluation system) ที่อาศัยวงจรการทำงานแบบ PDCA ที่ได้เสนอไปแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า มีความสัมพันธ์สอดคล้องกันและมีลักษณะการดำเนินการที่อาศัยการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้สำเร็จ รวมทั้งมีการปรับปรุงและตรวจสอบความก้าวหน้าตาม

จุดหมาย เป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งสถานศึกษาหรือหน่วยงานในพื้นที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไปได้

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยมีกระบวนการดำเนินงานที่เป็นกลไกอยู่ 3 ขั้นตอน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 6) ประกอบด้วย

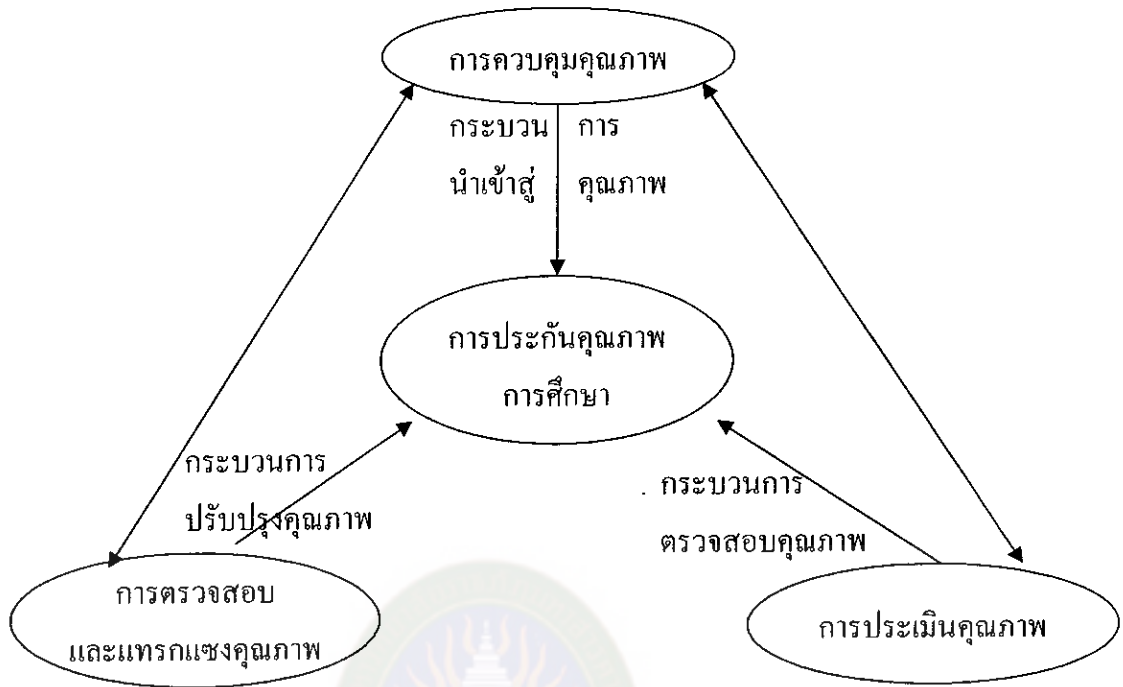
1. การควบคุมคุณภาพ (Quality control) การควบคุมคุณภาพเป็นองค์ประกอบที่กำหนดขึ้นเพื่อกำหนดสิ่งที่คาดหวัง และแนวทางที่จะไปถึงสิ่งที่คาดหวังนั้นๆ ซึ่งเป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐาน องค์ประกอบของการควบคุมคุณภาพการศึกษาประกอบด้วย

1.1 การกำหนดมาตรฐาน เป็นการกำหนดสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในโรงเรียน ซึ่งมักจะกำหนดในรูปของมาตรฐานการศึกษา ซึ่งโดยทั่วไปนั้นจะแยกออกเป็น 3 ด้าน คือ มาตรฐานด้านปัจจัย มาตรฐานด้านกระบวนการ และมาตรฐานด้านผลผลิต ตลอดจนการจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการที่มุ่งการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐาน

1.2 การพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐาน เป็นขั้นตอนของการยกระดับคุณภาพของโรงเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐาน ในขั้นตอนนี้ขณะที่สถานศึกษาได้พัฒนาตนเองเพื่อเข้าสู่มาตรฐาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความช่วยเหลือ เช่น การนิเทศ ติดตาม การดำเนินการของโรงเรียนหากพบข้อบกพร่องโรงเรียนดำเนินการแก้ไขปรับปรุงโดยเร็ว และถ้าหากเกินความสามารถของ โรงเรียน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความช่วยเหลือเช่นกัน

2. การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา (Internal audit or Internal school review) เป็นขั้นตอนที่นำสิ่งที่สถานศึกษาได้ปฏิบัติไปแล้วกลับมาตรวจสอบ ทบทวน ซึ่งอาจใช้วิธีการประเมินตนเอง หรือสถานศึกษาอื่น ๆ มาช่วยประเมินให้ หลังจากนั้นก็นำผลการประเมินดังกล่าวมาวิเคราะห์เพื่อหาจุดเด่นและจุดด้อย เพื่อจะได้นำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดจุดที่จะพัฒนาของโรงเรียนโดยการแก้ไขจุดด้อย เสริมจุดเด่น โดยใช้กระบวนการนิเทศ ติดตาม กำกับช่วยเหลือ และติดตามผลการดำเนินงานของสถานศึกษาให้ เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

3. การประเมินคุณภาพการศึกษา (Quality assessment) เป็นองค์ประกอบสุดท้ายของระบบการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งมีกิจกรรมสำคัญ ๆ คือ การเก็บข้อมูลในแต่ละตัวบ่งชี้และมาตรฐานแล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ เพื่อลงข้อสรุปว่า ตัวบ่งชี้และมาตรฐานใดอยู่ในระดับที่น่าพอใจหรือไม่พอใจ รวมทั้งจัดทำรายงานการประเมินตนเองของโรงเรียนเสนอต่อประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลจากการประกันคุณภาพนี้ จะนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการดำเนินงานในปีต่อ ๆ ไป และการเตรียมโรงเรียนเพื่อรองรับการประเมินภายนอก

แผนภูมิที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา 3 ประการ
ที่มา : (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2540 : 4)

จากแผนภูมิที่ 2 เพื่อให้เห็นภาพในการดำเนินงาน การประกันคุณภาพการศึกษา
สามารถสรุปเป็นการดำเนินงานหลัก กิจกรรมหลัก และงานโครงการสำคัญได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา (Quality Assurance)

การดำเนินงาน	กิจกรรมหลัก	งาน/โครงการสำคัญ
การควบคุมคุณภาพการศึกษา (Quality Control)	1. การกำหนดมาตรฐาน 2. การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน	1. จัดทำมาตรฐานการศึกษา ด้านการผลิต 2. จัดทำข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษาด้านปัจจัยกระบวนการและผลผลิต 1. พัฒนาครูผู้สอน ผู้บริหาร โรงเรียนศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารการศึกษาเข้าสู่มาตรฐานวิชาชีพ 2. สนับสนุนปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

ตารางที่ 1 (ต่อ)

การดำเนินงาน	กิจกรรมหลัก	งาน/โครงการสำคัญ
การตรวจสอบและ แทรกแซงคุณภาพการศึกษา (Quality Audit and Intervention)	1. การประเมินความก้าวหน้าและ การจัดทำรายงานของสถานศึกษา 2. การติดตามและตรวจสอบของ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3. มาตรการปรับปรุงคุณภาพ สถานศึกษาที่ไม่ถึงเกณฑ์ของ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	1. ประเมินความก้าวหน้า 2. จัดทำรายงานต่อกระทรวงและ ประชาชน 3. กำหนดคอบรม การกำกับ ติดตาม 4. กำกับ/ติดตาม 5. กำหนดมาตรฐานการปรับปรุง คุณภาพการศึกษาที่ไม่ถึงเกณฑ์
การประเมินคุณภาพ การศึกษา (Quality Assessment)	1. การทบทวนคุณภาพการศึกษา (External School Review) 2. การประเมินเพื่อรับรองมาตรฐาน ทางการศึกษา (Accreditation)	ประเมินคุณภาพเพื่อทบทวน คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา 1. ประเมินคุณภาพการศึกษาเพื่อ รับรองมาตรฐานการศึกษา 2. เฝ้าระวังคุณภาพของสถานศึกษา ที่ผ่านการประเมิน
	3. การประเมินผลการพัฒนา คุณภาพการศึกษาโดยรวม (Total quality Education)	3. ออกใบรับรองแก่สถานศึกษา ที่ผ่านการประเมิน 4. ประเมินผลการพัฒนาคุณภาพ ด้านปัจจัย กระบวนการ และ ผลผลิต

สรุปได้ว่า แนวคิดของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการป้องกัน โดยผนวกแนวคิดของการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แนวคิดการบริหารโดยใช้ โรงเรียนเป็นฐาน และแนวคิดของระบบประเมินผลภายในที่ยึดติดกับการทำงานปกติ ที่อาศัยวงจรการทำงานคุณภาพ (PDCA) โดยจัดให้มีกระบวนการประกันคุณภาพอยู่ในกระบวนการบริหารงานปกติ ซึ่งประกอบด้วย การควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพ และการประเมินคุณภาพ

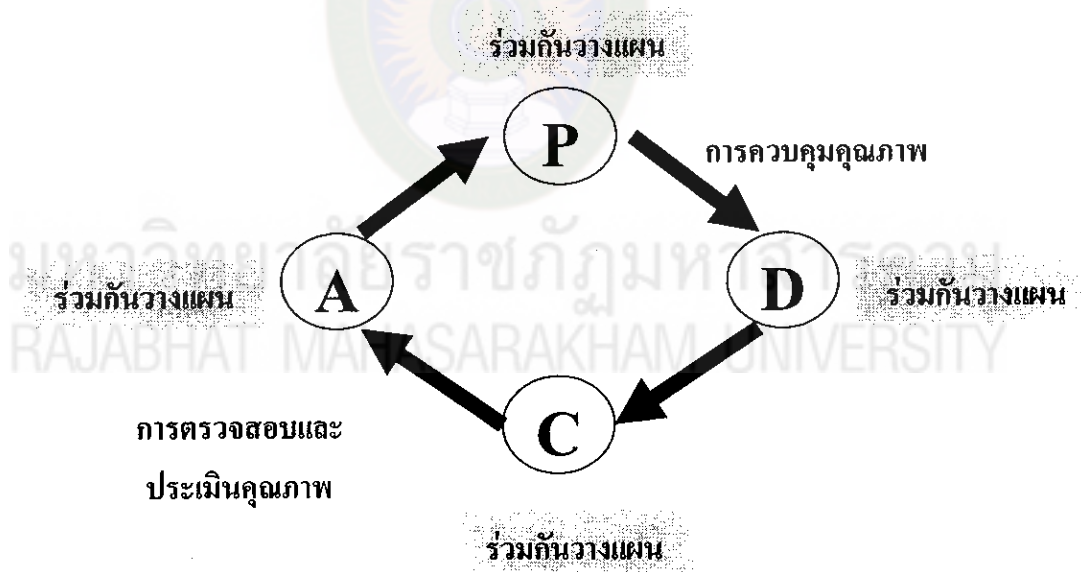
2.2 หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 8 - 11) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับหลักการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาไว้ว่า ตามหลักการบริหารนั้น การประกันคุณภาพภายในเป็นกระบวนการบริหารจัดการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพให้เป็นที่ไปตามมาตรฐานที่ต้องการ หลักการและกระบวนการบริหารดังกล่าว เป็นสิ่งที่ใช้ในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ โดยจะต้องมีกระบวนการวางแผน ทำตามแผน ตรวจสอบประเมินผล และพัฒนาปรับปรุงอยู่เสมอเพื่อให้การทำงานได้ผลและมีคุณภาพดี ในภาคธุรกิจ อุตสาหกรรม และบริการก็มีการใช้กระบวนการนี้ในการบริหาร เพื่อพัฒนาปรับปรุงคุณภาพของสินค้าและบริการตลอดเวลา ทำให้เป็นที่พอใจของลูกค้า สามารถขายสินค้าได้และมีกำไร สำหรับการศึกษา นั้นไม่เหมือนธุรกิจ เพราะการศึกษาไม่ได้หวังผลกำไรเป็นตัวเงิน แต่ผลที่ได้เป็นคุณภาพในด้านต่าง ๆ ของคน อย่างไรก็ตาม กระบวนการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาก็สามารถนำแนวคิดและกระบวนการข้างต้นมาใช้ได้ โดยปรับให้เหมาะสมกับกระบวนการพัฒนาการศึกษา ซึ่งเป็นการพัฒนาคน การที่สถานศึกษาจะจัดการศึกษาให้ดีมีคุณภาพ เพื่อสร้างคนที่มีคุณภาพ นั้น ก็เปรียบเหมือนกับการสร้างบ้าน โดยคนในบ้านจะต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจน ว่าต้องการสร้างบ้านนั้นเพื่อประโยชน์อะไร แล้วจึงออกแบบแปลนให้เหมาะสม ต่อจากนั้นจึงลงมือวางรากฐาน และดำเนินการก่อสร้างตามแบบแปลน ในระหว่างการก่อสร้างก็จะต้องตรวจสอบว่าตรงกับแบบแปลนหรือไม่ วัสดุที่ใช้เป็นไปตามข้อกำหนดหรือไม่ มีความมั่นคงเพียงใด ระบบน้ำ-ไฟ เป็นอย่างไร ถ้าพบสิ่งใดที่เป็นข้อบกพร่อง ก็ปรับปรุงแก้ไขได้ในทุกขั้นตอน ซึ่งจะทำให้บ้านที่ก่อสร้างขึ้นมา มีความแข็งแรง สวยงาม มั่นคง ตรงตามเป้าหมายที่ต้องการ

กระบวนการพัฒนาคนในสถานศึกษาก็เหมือนกับการสร้างบ้าน เพียงแต่การสร้างบ้านนั้นต้องใช้สถาปนิก ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกมาดำเนินการ และเมื่อสร้างเสร็จแล้วก็เสร็จเลย ไม่ต้องทำต่อแต่กระบวนการสร้างคนนั้น ผู้ที่เป็นสถาปนิก คือ ครู และผู้บริหาร ซึ่งเป็นบุคลากรภายใน จะต้องร่วมกันพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพดี และจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยไม่หยุด ผู้บริหารและครูในสถานศึกษามีการร่วมกันกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนว่า ต้องการพัฒนาเด็กให้มีคุณสมบัติเป็นอย่างไร และถ้าจะให้เด็กมีคุณสมบัติดังกล่าวแล้ว ก็ต้องช่วยกันคิด และช่วยกันวางแผน (Plan)ว่าจะทำอย่างไร แล้วช่วยกันทำ (Do) ช่วยกันตรวจสอบ (Check) และปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง (Action) เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา โดยร่วมกันทำงานเป็นทีม

การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่บุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษา ร่วมกันวางแผน กำหนดเป้าหมายและวิธีการ ลงมือทำตามแผนในทุกขั้นตอน มีการบันทึกข้อมูล เพื่อร่วมกันตรวจสอบผลงาน หาจุดเด่น จุดที่ต้องปรับปรุงแล้วร่วมกันปรับปรุงแผนงานนั้น ๆ โดยมุ่งหวังให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เน้นคุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ แนวคิดการทำงานที่เป็นระบบเช่นนี้ จะช่วยสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันภายในสถานศึกษา เกิดความรู้สึกว่าเป็นงานปกติ เป็นการมองตนเองและประเมินตนเอง ซึ่งจะทำให้สถานศึกษามี ฐานข้อมูลที่มั่นคงเป็นจริง พร้อมเสมอต่อการตรวจสอบจากหน่วยงานภายนอก

ถ้าจะพิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพที่ประกอบด้วย การควบคุมและการตรวจสอบ กับหลักการบริหารที่เป็นระบบครบวงจร (PDCA) ซึ่งประกอบด้วย การร่วมกันวางแผน (P) ร่วมกันปฏิบัติตามแผน (D) ร่วมกันตรวจสอบ (C) และร่วมกันปรับปรุง (A) จะเห็นว่ามี ความสอดคล้องกัน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 10)

แผนภูมิที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดของระบบการประกันคุณภาพและแนวคิดตามหลักการบริหาร

จากแผนภูมิที่ 3 การควบคุมคุณภาพ และการตรวจสอบคุณภาพก็คือกระบวนการบริหาร เพื่อพัฒนาคุณภาพตามหลักการบริหารนั่นเอง โดยการควบคุมคุณภาพ คือ การที่สถานศึกษาต้องร่วมกันวางแผน และดำเนินการตามแผน เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามเป้าหมายและมาตรฐานการศึกษา ส่วนการตรวจสอบคุณภาพ คือ การที่สถานศึกษาต้องร่วมกันตรวจสอบ เพื่อพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปตามเป้าหมายและมาตรฐานการศึกษา เมื่อสถานศึกษามีการตรวจสอบตนเองแล้ว หน่วยงานในเขตพื้นที่และต้นสังกัดก็เข้ามาช่วยติดตาม และประเมินคุณภาพ เพื่อให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาปรับปรุงสถานศึกษา ซึ่งจะทำให้สถานศึกษามีความอ่อนใจ และเกิดความตื่นตัวในการพัฒนาคุณภาพอยู่เสมอ

หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ตามแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น ได้แก่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 ข : 11)

1. จุดมุ่งหมายของการประกันคุณภาพภายใน คือ การที่สถานศึกษาร่วมกันพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา ไม่ใช่การจับผิดหรือทำให้นักลากรเสียหน้า โดยเป้าหมายที่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

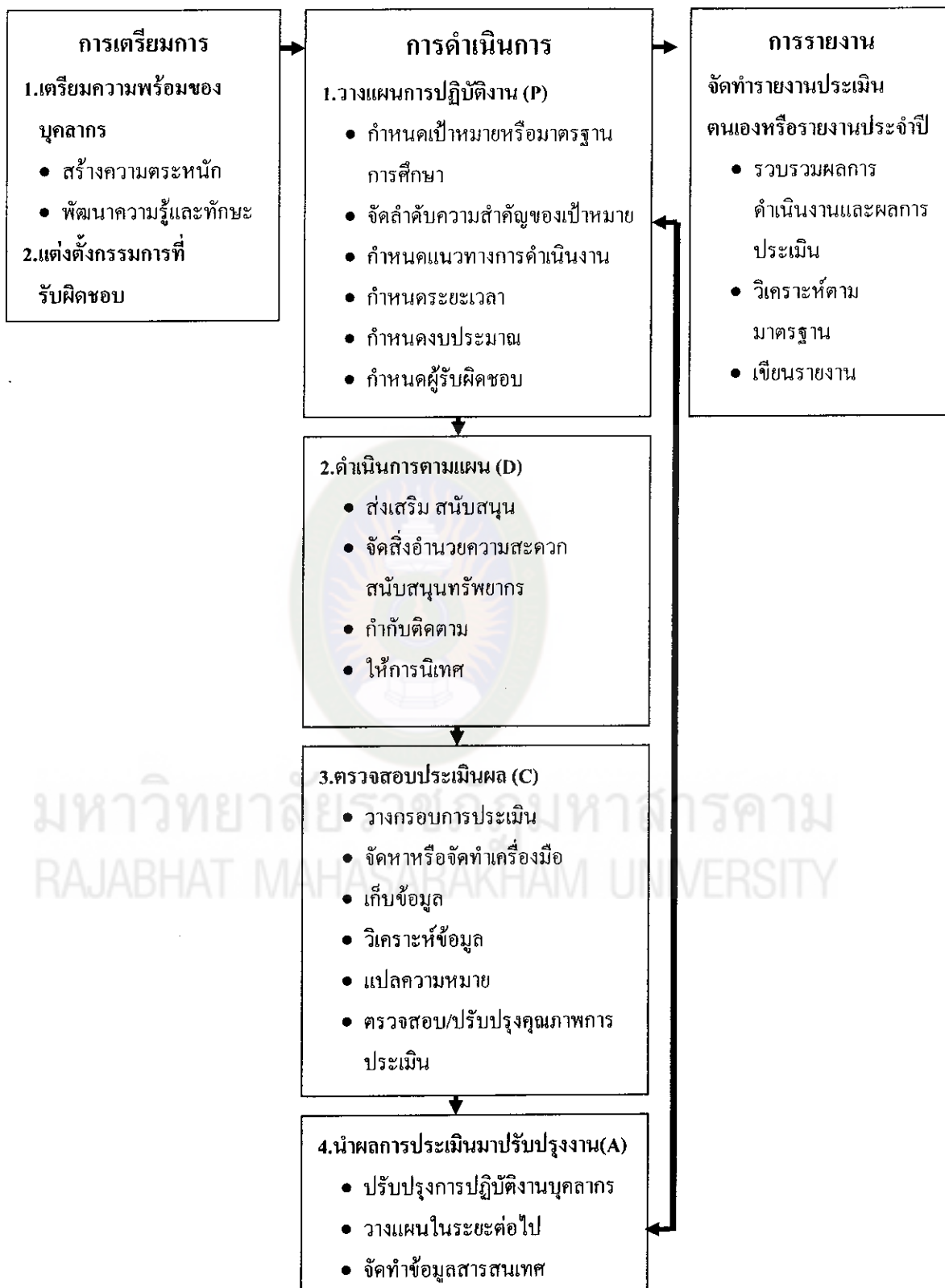
2. การที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามข้อ 1 ต้องทำให้การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการและการทำงานของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ไม่ใช่เป็นกระบวนการที่แยกส่วนมาจากการดำเนินงานตามปกติของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาจะต้องวางแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการที่มีเป้าหมายชัดเจน ทำตามแผนตรวจสอบประเมินผล และพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ มีความโปร่งใส และมีจิตสำนึกในการพัฒนาคุณภาพการทำงาน

3. การประกันคุณภาพเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู อาจารย์ และบุคลากรอื่น ๆ ในสถานศึกษา โดยในการดำเนินงานจะต้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เรียน ชุมชน เขตพื้นที่การศึกษา หรือหน่วยงานที่กำกับดูแลเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน ติดตามประเมินผล พัฒนาปรับปรุง ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันผลักดันให้สถานศึกษามีคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ดีมีคุณภาพ เป็นไปตามความต้องการของผู้ปกครอง สังคม และประเทศชาติ

สรุปได้ว่า หลักการประกันคุณภาพการศึกษานั้น เป็นกระบวนการที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) กับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาร่วมกันวางแผน กำหนดเป้าหมาย วิธีการ และร่วมกันลงมือปฏิบัติ มีการตรวจสอบและประเมินผลเพื่อหาจุดเด่นจุดด้อย แล้วร่วมกันปรับปรุงพัฒนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป เป็นกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อผลักดันให้สถานศึกษามีคุณภาพ ผู้เรียนที่ได้รับการศึกษาจากสถานศึกษาก็มีคุณภาพตรงตามความต้องการของสังคม

2.3 ขั้นตอนการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

ระบบการประกันคุณภาพภายในเป็นเรื่องเดียวกับกระบวนการบริหารงานอย่างมีคุณภาพหรือวงจร PDCA การประกันคุณภาพจึงไม่ใช่เรื่องใหม่ และจะต้องไม่แปลกแยกจากการทำงานตามปกติของสถานศึกษา แต่จะเป็นระบบที่ผสมผสานอยู่ในกระบวนการบริหาร และการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารและการทำงานนั้น จะต้องคำนึงถึงเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นผลที่ได้จากการวิจัยในสถานศึกษานำร่อง (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2544 : 12) ได้แก่ ผู้บริหารจะต้องมีความตระหนัก เข้ามามีส่วนส่งเสริม สนับสนุน และร่วมคิดร่วมทำ รวมทั้งจะต้องมีการทำงานเป็นทีม โดยบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาต้องได้รับการเตรียมความพร้อมให้มองเห็นคุณค่า และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน และดำเนินการอย่างต่อเนื่องร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา โดยมีการติดตามและกำกับดูแลการดำเนินการประกันคุณภาพภายในอย่างเป็นระบบ ซึ่งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2544 : 13) ได้เสนอขั้นตอนในการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน ดังแผนภูมิที่ 4

แผนภูมิที่ 4 ขั้นตอนการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน

3. ระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา

3.1 ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตราที่ 47 ระบุให้มีการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโดยมีระบบประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก ระบบการประกันคุณภาพภายในโดยมุ่งเน้นการกระจายอำนาจไปสู่สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามมาตรา 18 (2) โดยหน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้เกี่ยวข้องว่าการดำเนินการดังกล่าว ให้สถานศึกษายึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการสนับสนุนและกำกับดูแลของหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ออกประกาศ ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน 2544 เรื่อง ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและปฐมวัย โดยกำหนดองค์ประกอบ 8 ข้อ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินผลการศึกษา, 2546 : 14 – 15) ดังนี้

1. การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
2. การพัฒนามาตรฐานการศึกษา
3. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
4. การดำเนินงานตามแผนพัฒนาการศึกษา
5. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
6. การประเมินคุณภาพการศึกษา
7. การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
8. การผุดงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัด ระดับจังหวัดดำเนินการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพสถานศึกษาอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกสามปี รวมถึงให้หน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานต้นสังกัดระดับจังหวัด จัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ในวิชาแกนหลักและคุณลักษณะที่สำคัญด้วยเครื่องมือมาตรฐาน

3.2 แนวการจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

กระบวนการในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และเกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาที่เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากรในสถานศึกษา สำหรับ

ในส่วนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น มีแนวทางการพัฒนาตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและปฐมวัย โดยมีกระบวนการในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2545 : 8-44) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.2.1 การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ

ข้อมูลและสารสนเทศนับว่าเป็นสิ่งที่ยังคงสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาองค์กรไม่ว่าจะระดับใดก็ตาม เนื่องจากข้อมูลและสารสนเทศจะชี้ให้เห็นถึงสภาพจุดเด่นและจุดด้อยขององค์กร ซึ่งจะช่วยให้เห็นแนวทางของการพัฒนาองค์กรได้เป็นอย่างดี หากข้อมูลและสารสนเทศที่มีไม่ถูกต้องไม่สมบูรณ์ไม่เป็นปัจจุบัน และไม่สะดวกต่อการใช้แล้ว การวางแผนพัฒนาองค์กรก็จะไม่ถูกทาง ดังนั้นจึงต้องพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศให้ถูกต้อง ครบคลุม และเป็นปัจจุบัน อยู่เสมอในการจัดระบบบริหารและสารสนเทศนั้น สิ่งที่สำคัญในการควรทราบมีอยู่ 3 ประการ คือ ข้อมูล (Data) สารสนเทศ (Information) และระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ การศึกษา (School educational management system: school EMS)

1. ความหมาย

1.1 ข้อมูล (Data) หมายถึง จำนวนหรือคุณลักษณะที่บ่งชี้ข้อเท็จจริงทั้งที่เป็น ตัวเลขสัญลักษณ์และตัวหนังสือ แทนปริมาณที่อธิบายสิ่งหนึ่งสิ่งใด เช่น จำนวนเด็กในวัยเรียน จำนวนนักเรียนยากจน จำนวนนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นต้น ซึ่งยังไม่ได้ทำการ วิเคราะห์หรือประมวลผล

1.2 สารสนเทศ (information) หมายถึง ข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์หรือสังเคราะห์ หรือการประมวลผลแล้ว อยู่ในเรื่องต่างๆ ได้ตามวัตถุประสงค์ เช่น อัตราการเกณฑ์เด็กเข้าเรียน ร้อยละของนักเรียนที่มีผลการประเมินน่าพอใจ

1.3 ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการการศึกษา (School educational management system : school EMS) หมายถึง ระบบซึ่งรวบรวมสารสนเทศต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยจัดตั้งขึ้นเพื่อรวบรวม จัดเก็บ และใช้สารสนเทศตามความต้องการของหน่วยงาน ทั้งนี้ต้องการมีการจัดอย่างเป็นระบบไม่ว่าจะเป็นการจัดเก็บเป็นแฟ้มเอกสาร หรือใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการจัดเก็บก็ตาม

2. สารสนเทศจำเป็นสำหรับการพัฒนาสถานศึกษา สารสนเทศที่จำเป็นสำหรับสถานศึกษานั้น ควรพิจารณาจัดเก็บให้สอดคล้องกับลักษณะของมาตรฐานการศึกษาที่สถานศึกษา

กำหนด โดยทั่วไปแล้วนิยามพิจารณาตามการวิเคราะห์เชิงระบบ ซึ่งมีอยู่ 3 องค์ประกอบ คือ ด้านปัจจัย กระบวนการ และผลผลิต

3. กระบวนการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศของสถานศึกษามีกระบวนการในการดำเนินงานดังนี้

3.1 กำหนดความต้องการร่วมกันระหว่างบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ว่ามีข้อมูลใดบ้างที่จำเป็นต้องใช้ในสถานศึกษา

3.2 วางแผนการเก็บข้อมูล ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูร่วมกันวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยระบุลักษณะขอข้อมูล วิธีการและเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล และแหล่งข้อมูล เป็นต้น

3.3 จัดหาและหรือสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4 เก็บรวบรวมข้อมูล โดยคำนึงถึงความถูกต้องเป็นปัจจุบันของข้อมูล

3.5 วิเคราะห์ข้อมูลและเก็บรักษาข้อมูลที่จัดเก็บมา โดยจัดข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ ใช้ได้สะดวก และนำไปใช้ประโยชน์ได้ตรงตามวัตถุประสงค์

3.6 ปรับปรุงและพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศอย่างต่อเนื่อง

4. การนำข้อมูลและสารสนเทศไปใช้ประโยชน์ เมื่อสถานศึกษาได้พัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศแล้วสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวางครอบคลุมทั้งด้านการบริหารจัดการศึกษา การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาตนเองดังนี้

4.1 สถานศึกษา

4.1.1 พัฒนาผู้เรียน สามารถใช้ข้อมูลสารสนเทศในการวางแผนการเรียนรู้ ตลอดจนการสำรวจความสนใจ ตรวจสอบความรู้พื้นฐานของตนเอง จัดแผนการเรียนรู้และร่วมจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

4.1.2 พัฒนาผู้สอน สามารถใช้ข้อมูลและสารสนเทศในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนการสำรวจความสนใจ ตรวจสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน จัดแผนการเรียนรู้และร่วมจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

4.1.3 พัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา สามารถใช้ข้อมูลและสารสนเทศสำหรับการกำหนดเป้าหมายนโยบาย วางแผนปฏิบัติงาน จัดตั้งอำนาจความสะดวก นิเทศ และติดตามประเมินผล และสร้างขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากรในสถานศึกษา

4.2 ผู้ปกครองและชุมชน ผู้ปกครองและชุมชนสามารถใช้ข้อมูลและสารสนเทศสำหรับการร่วมจัดทำ หลักสูตร ร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการจัดการ

เรียนรู้ นิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

4.3 หน่วยงานจัดการศึกษาในพื้นที่ หน่วยงานจัดการศึกษาในพื้นที่สามารถนำข้อมูลและสารสนเทศไปใช้เพื่อตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษา การประเมินภายใน และการส่งเสริมจุดเด่นและปรับปรุงแก้ไขจุดด้อยของสถานศึกษา

4.4 องค์กร ภายนอก องค์กรภายนอกโดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) สามารถนำข้อมูลและสารสนเทศไปใช้ในการศึกษาคุณภาพของโรงเรียนพร้อมทั้งยืนยันผลการดำเนินงานของโรงเรียน เพื่อนำข้อมูลเสนอแนะต่อโรงเรียนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเสนอผลต่อหน่วยงานงานต้นสังกัด เพื่อ นิเทศ ติดตาม และช่วยเหลือการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนต่อไป

3.2.2 การพัฒนามาตรฐานการศึกษา

มาตรฐานการศึกษา เป็นสภาพที่พึงประสงค์หรือสภาพที่พึงปรารถนาจะให้เกิดขึ้น ทั้งในเชิงปริมาณหรือคุณภาพ ซึ่งแสดงได้โดยประสิทธิภาพของสถานศึกษาในการพัฒนาผู้เรียน ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ในปัจจุบันนี้มาตรฐานโรงเรียนยังถูกกำหนดให้เป็นเป้าหมายหลักของระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษาด้วย หากเราพิจารณาในเชิงระบบแล้วจะเห็นได้ว่าเราสามารถกำหนดมาตรฐานได้ทุกอย่างประกอบของระบบ นั่นคือ มาตรฐานด้านปัจจัย กระบวนการ และ ผลผลิต ที่ผู้บริหารและครูจะต้องใช้เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดต่อไป

มาตรฐานด้านปัจจัย จะเกี่ยวกับบุคลากรและงบประมาณ ทั้งในด้านความเพียงพอ และคุณภาพ รวมทั้งการจัดการด้วย ส่วนมาตรฐานด้านกระบวนการ จะประกอบด้วยการบริหาร และการจัดการเรียนการสอน สำหรับมาตรฐานด้านผลผลิตจะมุ่งเน้นที่คุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ

ในส่วนของการกำหนดมาตรฐานในระดับสถานศึกษานั้น ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาควรได้มีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐานระดับสถานศึกษาเพื่อให้ได้มาตรฐานที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของชุมชน และท้องถิ่นนั้น ๆ เมื่อกำหนดมาตรฐานเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะต้องมีการกำหนดตัวบ่งชี้วัดและเกณฑ์ไว้แปลผลและตัดสินการผ่านมาตรฐาน หรือบอกว่ามีมาตรฐานในระดับคุณภาพใด

มาตรฐานและตัวบ่งชี้เป็นเครื่องกำหนดทิศทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของสถานศึกษา ผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครองต้องร่วมมือกันจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นไปตามกรอบมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่กำหนดไว้

นอกจากนี้สถานศึกษาจะต้องตอบตนเองให้ได้ว่า บรรดากิจกรรมที่ตนเองจัดทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนนั้น มีกิจกรรมใดบ้างที่จะทำให้ตัวบ่งชี้และมาตรฐานใดบรรลุผล มีตัวบ่งชี้และมาตรฐานใดบ้างที่ยังไม่มีกิจกรรมใด ๆ ที่มาช่วยผลักดันให้เกิดขึ้น

มาตรฐานการศึกษาเป็นกุญแจที่สำคัญและเป็นเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษา ถ้ามาตรฐานการศึกษาดำ คุณภาพผู้เรียนต่ำ ย่อมส่งผลต่อสถานภาพของครูและผู้บริหารสถานศึกษานั้น ๆ ตามไปด้วย ด้วยเหตุนี้สถานศึกษาจึงต้องกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อเป็นเป้าหมายสูงสุดในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาอาจทำการวิเคราะห์หรือสังเคราะห์มาจากมาตรฐานการศึกษาจากหลายหน่วยงาน ไม่ว่าจะเป็นมาตรฐานสาระการเรียนรู้ ตามหลักสูตรสถานศึกษา มาตรฐานของหน่วยงานต้นสังกัด และมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือสถานศึกษาจะทำการพัฒนามาตรฐานขึ้นใหม่เป็นของตนเองก็ได้ โดยมุ่งเน้นให้มาตรฐานของสถานศึกษามีความสอดคล้องกับสภาพของโรงเรียนและชุมชน และศักยภาพของโรงเรียนเป็นสำคัญดังแผนภูมิที่ 5

แผนภูมิที่ 5 แสดงตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับมาตรฐานสถานศึกษา

องค์ประกอบของมาตรฐาน

1. มาตรฐาน เป็นสภาพที่พึงประสงค์ ที่ระบุถึงสภาพปัจจัย วิธีดำเนินงาน หรือสภาพผลผลิตที่มีคุณภาพและต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา
2. ตัวบ่งชี้ เป็นตัวแปรที่บอกสภาพหรือคุณสมบัติในแต่ละมาตรฐาน

3. ระดับคุณภาพ เป็นเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาและตัดสินคุณภาพของแต่ละตัวบ่งชี้ โดยทั่วไปนิยมจำแนกออกเป็น 3 ระดับ ซึ่งแต่ละระดับจะบ่งบอกถึงผลที่น่าพอใจแตกต่างกัน ดังนี้

ระดับ 3 คุณภาพที่มีผลน่าพอใจขั้นสูง

ระดับ 2 คุณภาพที่มีผลน่าพอใจค่อนข้างสูง

ระดับ 1 คุณภาพที่มีผลน่าพอใจขั้นต่ำ

3.2.3 การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

เมื่อโรงเรียนมีมาตรฐานระดับสถานศึกษาแล้ว โรงเรียนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ต้องร่วมจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ความสำเร็จของการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพศึกษานั้น บุคลากรในโรงเรียนควรตั้งคำถามตนเองในเรื่องต่อไปนี้

1. สถานภาพของโรงเรียนในปัจจุบันเป็นอย่างไร มีจุดเด่นจุดด้อยอะไรบ้าง
2. เป้าหมายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมีอะไรบ้าง
3. วิธีการที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้มีอะไรบ้าง
4. อะไรเป็นตัวบ่งชี้ว่าโรงเรียนประสบความสำเร็จ

กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน คือ เตรียมการจัดทำแผน และนำไปสู่การปฏิบัติ

1. การเตรียมการ การเตรียมการของโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพศึกษานั้นมีกิจกรรมสำคัญที่ควรดำเนินการดังนี้

1.1 การสร้างความเข้าใจ ก่อนดำเนินการในเรื่องนี้ ผู้บริหารโรงเรียนต้องสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนพัฒนาการศึกษาให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนทุกฝ่าย โดยเฉพาะต้องให้เข้าใจว่าแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาคืออะไร ใครจะได้รับประโยชน์จากแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาบ้างเพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตลอดจนร่วมรับผิดชอบในการปฏิบัติตามภารกิจจนบรรลุความคาดหวัง (วิสัยทัศน์) ที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

กลุ่มบุคคลที่ควรทำความเข้าใจควรเป็นกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียน โดยเฉพาะผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากโรงเรียน ได้แก่ นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียน กรรมการสถานศึกษา สถานประกอบการหรือหน่วยงานที่จะรับนักเรียนที่จบการศึกษา เข้าทำงาน โรงเรียนที่รับนักเรียนเข้าเรียนต่อ องค์กรท้องถิ่น และบุคคลต่าง ๆ ในชุมชน

การสร้างความเข้าใจสามารถดำเนินการได้ในหลายลักษณะต่อไปนี้

- 1) ประชุมสมาชิกทั้งหมดทำความเข้าใจและรับฟังความคิดเห็น
- 2) ประชุมกลุ่มเป้าหมายย่อย ๆ แต่ละกลุ่มแล้วนำความคิดเห็นของทุกกลุ่มมาสังเคราะห์
- 3) แจกเอกสารชี้แจง
- 4) ชี้แจงผ่านนักเรียนทำความเข้าใจกับผู้ปกครองอีกทางหนึ่ง
- 5) ออกพบปะบุคคลกลุ่มเป้าหมายตามโอกาสอันควร เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจ

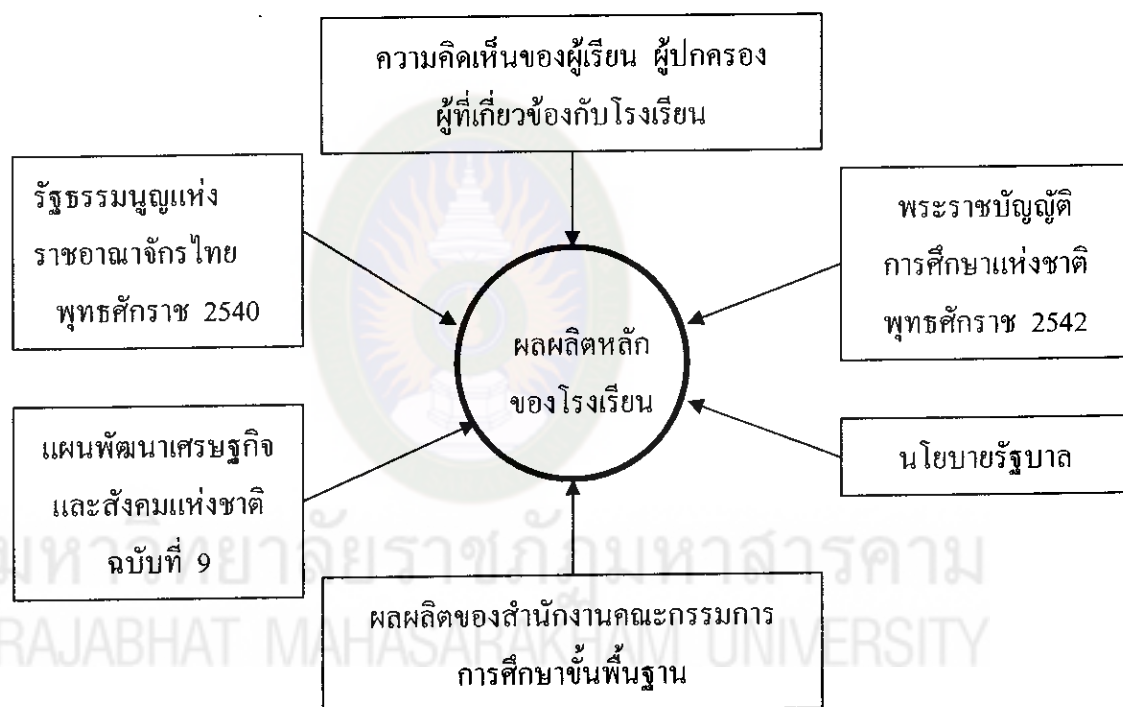
1.2 แต่งตั้งคณะทำงานจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การแต่งตั้งคณะทำงานจัดทำร่างแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ควรเปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มเป้าหมายได้อาสาเข้ามาดำเนินการ แต่เนื่องจากผู้อาสาสมัครเหล่านี้ อาจไม่มีความสามารถเฉพาะในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาจึงควรเลือกตัวแทนจากกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ให้ครบทุกกลุ่มหรือให้มากกว่ากลุ่มที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้เข้ามาอีกส่วนหนึ่ง อย่างไรก็ตาม สถานศึกษาควรพิจารณาจำนวนของคณะทำงานอยู่บนพื้นฐานด้านขนาดของโรงเรียน และประสิทธิภาพของการดำเนินงาน นอกจากนี้เพื่อให้สามารถจัดทำแผนได้อย่างราบรื่น คณะจัดทำควรเป็นผู้ที่ทักษะในด้านการจัดองค์กรเป็นที่ยอมรับว่าเป็นผู้ทำงานได้ประสบความสำเร็จ และเป็นตัวแทนหลักของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียน

2. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การดำเนินการสร้างระบบการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนจะบรรลุผลสำเร็จ ปัจจัยหลักประการหนึ่งก็คือ การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ มีขั้นตอนที่ครอบคลุมส่วนต่าง ๆ ของแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพศึกษามี 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การศึกษาสถานภาพของโรงเรียน การกำหนดทิศทางการดำเนินงานของโรงเรียน และการกำหนดยุทธศาสตร์ของการดำเนินงาน

2.1 การศึกษาสถานภาพของโรงเรียน กิจกรรมสำคัญเริ่มแรกของการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา คือ การศึกษาสถานภาพของโรงเรียน เพื่อให้ทราบถึงสถานภาพของโรงเรียนว่าเป็นอย่างไร คณะผู้จัดทำแผนควรจะได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในของโรงเรียน เพราะผลที่ได้จะทำให้เราทราบว่า ณ เวลานั้นโรงเรียนเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหา อุปสรรค จุดเด่น และจุดด้อยอะไรบ้าง เพื่อที่เราจะได้นำข้อมูลทั้งหมดไปกำหนดสภาพที่คาดหวัง หรือทิศทางการพัฒนาโรงเรียนต่อไปประเด็นของการศึกษาสถานภาพของโรงเรียนที่โรงเรียนที่ โรงเรียนควรดำเนิน ได้แก่ การวิเคราะห์

ภารกิจและผลผลิตหลัก การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและภายในโรงเรียน และการประเมินสภาพของโรงเรียน

2.1.1 การวิเคราะห์ภารกิจและผลผลิตหลัก โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีภารกิจหลักที่สำคัญในการจัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ประชากรได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องตระหนักถึงภารกิจผลผลิตหลักที่สำคัญนี้เป็นเบื้องต้น ซึ่งการวิเคราะห์ภารกิจผลผลิตหลักนี้ โรงเรียนสามารถวิเคราะห์ได้จากแหล่งข้อมูลต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 6 แสดงแหล่งข้อมูลของผลผลิตหลักของโรงเรียน

2.1.2 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของโรงเรียน เมื่อโรงเรียนวิเคราะห์ภารกิจหลักเสร็จเรียบร้อยแล้ว กิจกรรมสำคัญต่อไป ที่โรงเรียนควรปฏิบัติ คือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของโรงเรียน การดำเนินการกิจกรรมนี้จะทำให้โรงเรียนทราบว่าตนเองเป็นอย่างไร มีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของโรงเรียน และโรงเรียนควรจะไปทิศทางใด วิธีการที่นิยมใช้ในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ก็คือ เทคนิคการวิเคราะห์ศักยภาพขององค์กร (Strength Weakness Opportunity Threats : SWOT)

สภาพแวดล้อมภายนอกโรงเรียนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของโรงเรียน ซึ่งสถานศึกษาอาจจะควบคุมได้หรือไม่ได้ ประกอบด้วยปัจจัยในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) ด้านสังคมและวัฒนธรรม (Socio – Culture Factors) ได้แก่ จำนวนประชากร ระบบการศึกษา ค่านิยม ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี แนวโน้มทางสังคม การคมนาคม การสื่อสาร อาชีพและปัญหาทางสังคม เป็นต้น

2) ด้านเทคโนโลยี (Technological Factors) ได้แก่ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การผลิตเครื่องจักรกลต่าง ๆ เทคโนโลยีสารสนเทศ และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

2) ด้านเศรษฐกิจ (Economic Factors) ได้แก่ รายได้ของผู้ปกครอง ภาวะทางการเงิน การว่างงาน อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ อัตราดอกเบี้ย การลงทุนต่าง ๆ เป็นต้น

4) ด้านการเมืองและกฎหมาย (Political and Legal Factors) ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 นโยบายรัฐบาล นโยบายหน่วยงานต้นสังกัด ระเบียบกฎหมาย ต่าง ๆ และการแทรกแซงทางการเมือง เป็นต้น

ปัจจัยทั้ง 4 ประการนี้จะมีอิทธิพลต่อโรงเรียนมากน้อยแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานภาพของโรงเรียนแต่ละแห่ง แต่อย่างไรก็ตาม โรงเรียนในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นโรงเรียนของรัฐนั้น ปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรม และปัจจัยการเมืองและกฎหมายเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อโรงเรียนมากกว่าด้านอื่น ๆ เนื่องจากโรงเรียนเหล่านี้เป็นหน่วยงานของรัฐบาลที่ต้องปฏิบัติตามระเบียบ กฎหมาย รวมทั้งใช้นโยบายและ เป้าหมายของรัฐบาลเป็นหลักในการดำเนินงาน

ในส่วนของสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนที่เป็นปัจจัยที่ส่งผลทางตรงต่อโรงเรียนและ โรงเรียนสามารถควบคุมได้ ประกอบด้วย

1) โครงสร้างและนโยบายของโรงเรียน ได้แก่ โครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียน นโยบายของโรงเรียน เป็นต้น

2) ผลผลิตและการบริหาร ได้แก่ ประสิทธิภาพการให้บริการทางการศึกษา คุณภาพการให้บริการของการศึกษา และคุณภาพของผู้เรียน เป็นต้น

3) บุคลากร ได้แก่ ปริมาณและคุณภาพของบุคลากรในโรงเรียน ประสิทธิภาพทางการเงิน ได้แก่ ความเพียงพอ ความคล่องตัวในการเบิกจ่ายเงิน ประสิทธิภาพของการใช้เงิน การระดมทรัพยากร และการใช้ทรัพยากรของโรงเรียน เป็นต้น

4) ทรัพยากร ได้แก่ ความเพียงพอและคุณภาพของวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในโรงเรียน เป็นต้น

5) การบริหารจัดการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของบุคลากรในโรงเรียน การมอบอำนาจ การกระจายอำนาจในการบริหารจัดการของโรงเรียน และการประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

ปัจจัยทั้ง 6 ประการจะมีอิทธิพลต่อโรงเรียนแตกต่างกันไป โดยที่ปัจจัยด้านผลผลิตและบริการเป็นปัจจัยที่โรงเรียนควรให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก อย่างไรก็ตาม ถ้าหากคณะผู้จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาพิจารณาแล้วเห็นว่าสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาทั้ง 6 ด้าน ข้างต้นยังไม่ครอบคลุมโรงเรียนก็สามารถทำการวิเคราะห์เพิ่มเติมได้อีก

2.1.3 การประเมินสภาพของโรงเรียน หลังจากทีคณะผู้จัดทำแผนได้ทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของโรงเรียน เรียบร้อยแล้ว ต่อไปก็เป็นการนำข้อมูลที่วิเคราะห์ได้นั้นมาสรุปเป็นสภาพของสถานศึกษา เพื่อ บ่งบอกทิศทางของโรงเรียนต่อไป

2.2 การกำหนดทิศทางการดำเนินงานของโรงเรียน

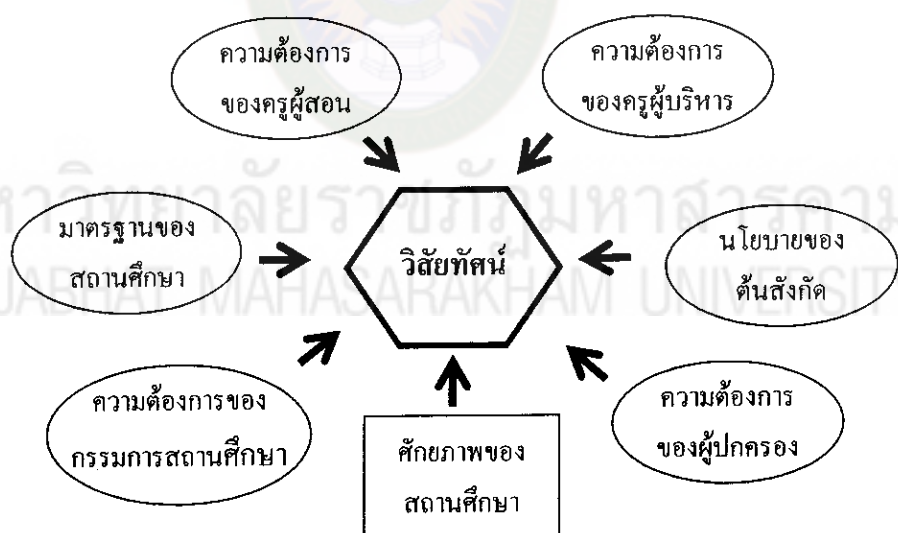
หลังจากที่โรงเรียนทำการประเมินสภาพของตนเองแล้ว โรงเรียนควรกำหนดทิศทางการดำเนินงานของโรงเรียนให้ชัดเจน โดยนำสภาพของโรงเรียนมาเป็นตัวกำหนดทิศทางด้วย การดำเนินงานของโรงเรียน ประกอบด้วย การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ผลลัพธ์ และผลผลิตหลัก

2.3 การกำหนดวิสัยทัศน์

วิสัยทัศน์เป็นสภาพที่พึงปรารถนาในอนาคต เป็นการสร้างภาพอนาคตหรือการมองอนาคต (กรมวิชาการ. 2540 : 44) ดังนั้นวิสัยทัศน์ของโรงเรียน จึงเป็นภาพความสำเร็จของโรงเรียนในอนาคตที่เราประสงค์ หรือต้องการให้ผู้อื่นกล่าวถึงโรงเรียนของเราว่าเป็นอย่างไร ทั้งนี้วิสัยทัศน์ควรเป็นสภาพที่พึงปรารถนาในอนาคตที่วางอยู่บนพื้นฐานของสภาพความเป็นจริง ตลอดจนปัญหาต่างๆ ในท้องถิ่น ชุมชนของตนเอง หรืออาจกล่าวได้ว่า วิสัยทัศน์จะต้องกำหนดให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนและชุมชนนั้น ๆ เป็นการกำหนดภาพอนาคตจากการระดมพลังสมอง การแสดงความคิดเห็นและผ่านการพิจารณากันกรองจนมีความเห็นร่วมกันจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยที่สาระของวิสัยทัศน์ต้องเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ มีเหตุผล ทำทนายความสามารถ บ่งบอกภารกิจที่ชัดเจนและเป็นเหมือนแผนที่ที่คอยชี้ทิศทางที่โรงเรียนจะก้าวไปในอนาคต สาระของวิสัยทัศน์ควรสะท้อนเรื่องของค่านิยม หรือความเชื่อในหลักการสำคัญ ๆ ทางการศึกษา ร่วมกัน สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีการกำหนดมาตรฐานความเป็นเลิศ และที่สำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่ง คือ ต้องมีการกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน

กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์โรงเรียน ควรดำเนินการดังนี้

- 1) วิเคราะห์ความต้องการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น ผู้เรียน คณะครู ผู้บริหาร โรงเรียนและชุมชน มาตรฐานของโรงเรียนนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด นโยบายของโรงเรียน และศักยภาพของโรงเรียนเอง แล้วสังเคราะห์เป็นข้อมูลเพื่อประกอบการพิจารณา
- 2) พิจารณาผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ได้แก่ ข้อมูลที่โรงเรียนได้นำมาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกโรงเรียนนั่นเอง
- 3) พิจารณาการดำเนินงานในปัจจุบัน ได้แก่ การวิเคราะห์บทบาทของโรงเรียนในปัจจุบันและนำผลการประเมินสถานภาพของโรงเรียนมาพิจารณาร่วมกัน
- 4) กำหนดกรอบอนาคตของโรงเรียน ได้แก่ การนำข้อมูลจากข้อ 1 และข้อ 2 มาพิจารณาประกอบกัน พร้อมกับกำหนดเป็นภาพอนาคตของโรงเรียนที่ควรจะเป็น
- 5) เขียนวิสัยทัศน์ โดยการนำข้อมูลภาพอนาคตมาเขียนเป็นวิสัยทัศน์องค์ประกอบที่ควรนำมาพิจารณาในการเขียนวิสัยทัศน์สามารถแสดงได้ ดังแผนภูมิที่ 7

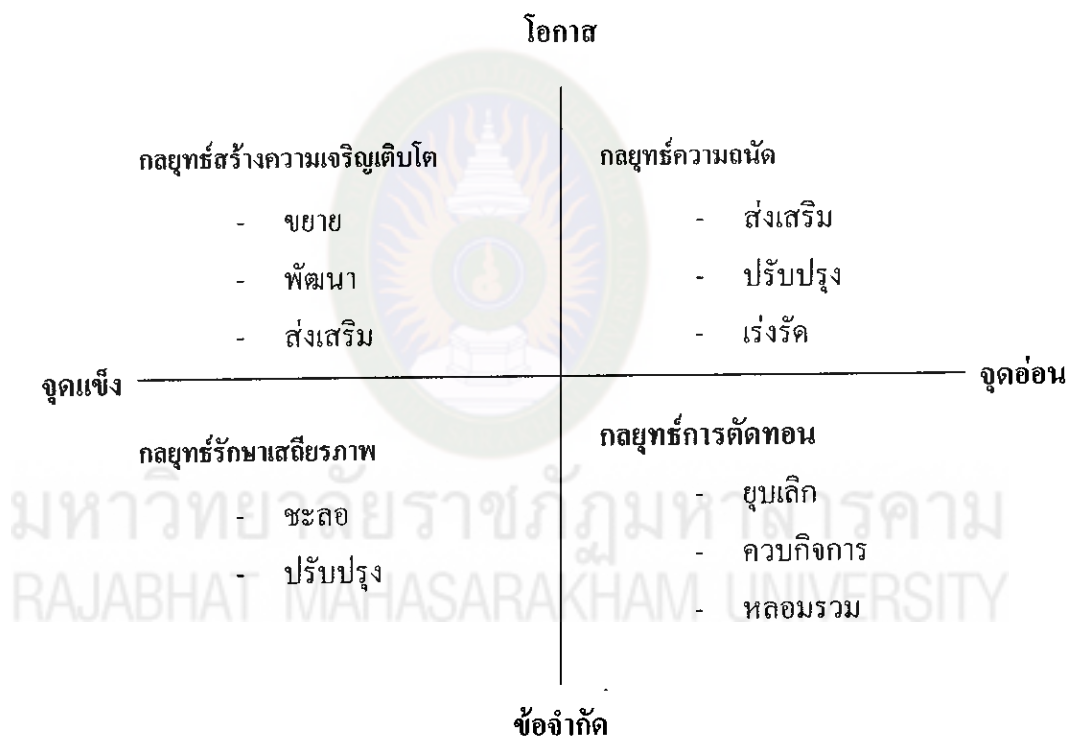

แผนภูมิที่ 7 แสดงตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับวิสัยทัศน์

2.4 การกำหนดยุทธศาสตร์ของการดำเนินงาน

ทิศทางของการดำเนินงานที่กล่าวมานั้นเป็นกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ของการดำเนินงาน ซึ่งผู้บริหาร โรงเรียนและบุคลากรทั้งหายจะต้องนำกลยุทธ์ดังกล่าวมาแปลงให้เกิดงาน/โครงการ/กิจกรรม ที่จะทำให้เห็นภาพรายละเอียดมากยิ่งขึ้นทั้งสภาพความสำเร็จ กิจกรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จและงบประมาณที่ใช้

เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของทิศทางการดำเนินงานจากการใช้เทคนิค SWOT วิเคราะห์มาดังกล่าวข้างต้นนั้น เราสามารถจำแนกลักษณะของกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ออกเป็น 4 ประเภท ดังแผนภูมิที่ 8

แผนภูมิที่ 8 บริเวณที่แสดงสภาพของโรงเรียนประเภทต่างๆ

ตามข้อมูลด้านจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและข้อจำกัด

- 1) กลยุทธ์สร้างความเจริญเติบโต เป็นกลยุทธ์ที่เอื้อและแข็ง โดยขยายกิจการและดำเนินงานเพิ่มเติมขึ้น
- 2) กลยุทธ์ความถนัด เป็นกลยุทธ์ที่เอื้อแต่อ่อน โดยเลือกดำเนินงานเฉพาะที่มีความรู้ความชำนาญ

3) กลยุทธ์รักษาเสถียรภาพ เป็นกลยุทธ์ที่ไม่เอื้อแต่แข็ง โดยเลือกดำเนินงานที่กำลังดำเนินอยู่ไม่ขยายไปดำเนินงานอื่น

4) กลยุทธ์การตัดทอน เป็นกลยุทธ์ที่ไม่เอื้อและอ่อน โดยการทบทวนภารกิจในส่วนที่ทำได้ อาจต้องถ่ายโอนให้ผู้อื่นดำเนินการแทน

การเขียนกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

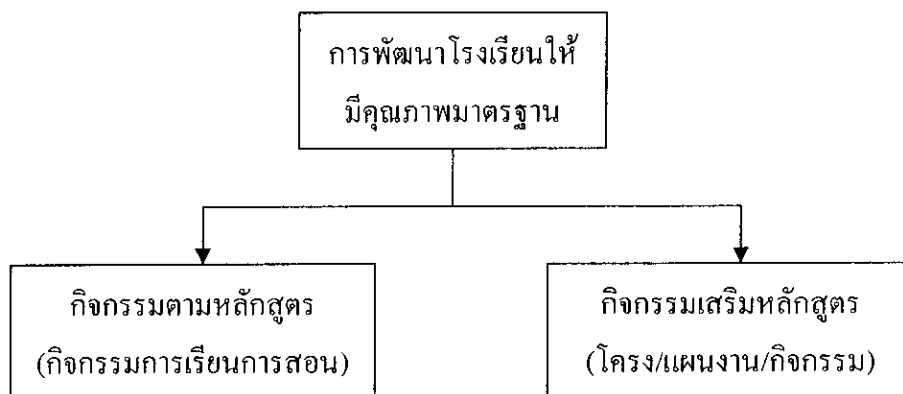
1) ต้องปฏิบัติได้ มีความยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ที่ใช้ในกระบวนการเรียนการสอนต้องมีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐาน ทางทฤษฎีหรือหลักวิชาการที่ถูกต้องและมีผลการวิจัยเชิงประจักษ์สนับสนุน

2) ต้องบอกระยะเวลา งบประมาณและการพัฒนาบุคลากรที่จำเป็น เพื่อให้เกิดการดำเนินการได้ตามเป้าหมาย

3) มีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐ หน่วยงานต้นสังกัด และพื้นที่ มีเป้าหมายการพัฒนารองรับ ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการกำหนดกิจกรรมการดำเนินงานให้บรรลุผลต่อไปได้

การเขียนกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ของแต่ละโรงเรียนจะมีความเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะเฉพาะของแต่ละโรงเรียน ซึ่งกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ที่เขียนมานี้อาจจะไม่เหมาะสมกับโรงเรียนอื่น ๆ ที่มีสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงไม่สามารถนำมาใช้ได้ ทั้งนี้การที่แต่ละโรงเรียนมีกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ที่แตกต่างกันก็จะส่งผลให้ผลลัพธ์และผลผลิตหลักที่เกี่ยวกับตัวผู้เรียนของแต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกันด้วย

จะเห็นได้ว่า หลังจากโรงเรียนมีการกำหนดวิสัยทัศน์หรือความคาดหวังแล้ว จึงร่วมกันกำหนดสิ่งที่โรงเรียนต้องกระทำเพื่อให้เกิดผลตามวิสัยทัศน์/ความคาดหวังที่ร่วมกันตั้งไว้ ซึ่งได้แก่ ภารกิจ/พันธกิจของโรงเรียนนั่นเอง ทั้งนี้ในแต่ละภารกิจนั้นจำเป็นต้องมีเป้าหมายปลายทางในการพัฒนา และมีการกำหนดเทคนิค/วิธีการที่จะทำให้ภารกิจบรรลุเป้าหมาย ได้แก่ กลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ในการพัฒนาของโรงเรียนนั่นเอง หลังจากนั้นโรงเรียนจะต้องกำหนดกิจกรรมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้มีคุณภาพได้ตามมาตรฐานของโรงเรียนหรือเป้าหมายในแต่ละภารกิจ โดยโรงเรียนสามารถดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาได้ใน 2 ลักษณะ คือ กิจกรรมตามหลักสูตร ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนตามปกติ และกิจกรรมเสริมหลักสูตร ได้แก่ แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม ที่โรงเรียนกำหนดเพิ่มขึ้นมา นอกเหนือจากกิจกรรมการเรียน การสอนปกติ ดังแผนภูมิที่ 9

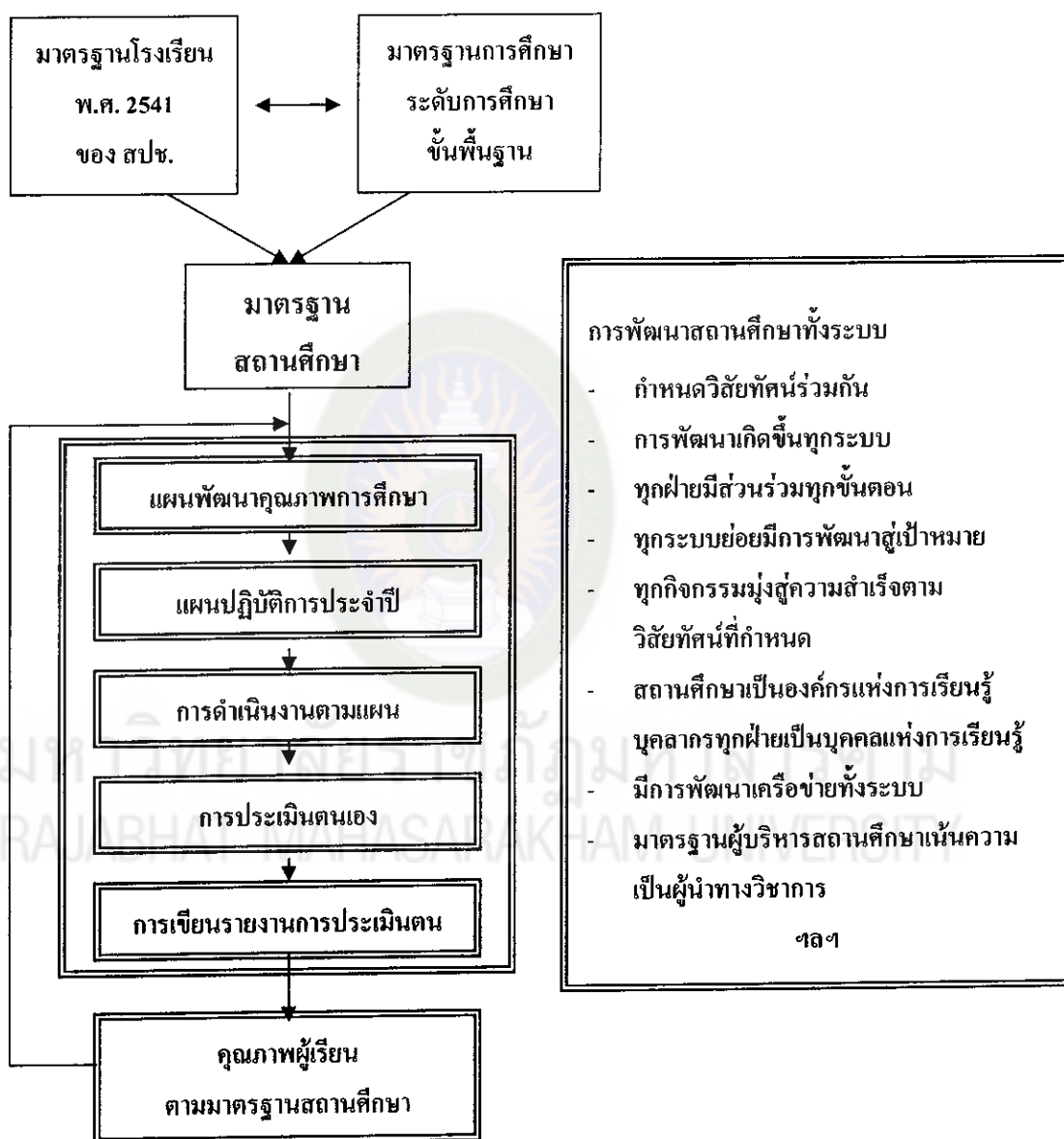

แผนภูมิที่ 9 แสดงลักษณะกิจกรรมในสถานศึกษา

นอกจากนี้ในการกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน จะต้องคำนึงถึงความสอดคล้องระหว่างวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ และแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ที่โรงเรียนที่จะดำเนินการในแต่ละปีตามที่ได้ออกไว้ แล้วจึงนำสิ่งเหล่านี้มารวบรวมเป็นแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระยะยาว อันได้แก่ ธรรมนูญสถานศึกษาหรือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน หลังจากนั้นจึงจัดทำแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ที่โรงเรียนจะต้องดำเนินการในแต่ละปี มาจัดทำเป็นแผนพัฒนาคุณภาพในระยะสั้น ที่เรียกว่า แผนปฏิบัติการประจำปี การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งระยะยาวและระยะสั้นนั้น จะต้องมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมลงนามและรับรองแผนที่ได้ร่วมกันกำหนดขึ้นด้วย เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมรับทราบและรับผิดชอบในการจัดการศึกษาของโรงเรียนนั่นเอง

ในการกำหนดแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมในแต่ละภารกิจ/ปีนั้น โรงเรียนต้องคำนึงถึงความสำคัญหรือความจำเป็นเร่งด่วน ร่วมทั้งพิจารณาว่าสามารถตอบสนองวิสัยทัศน์หรือภารกิจ ได้หรือไม่ โรงเรียนต้องมีการจัดลำดับความสำคัญของแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมอาจกำหนดเป็นแผนระยะสั้นหรือต่อเนื่อง ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับว่าจะสามารถตอบสนองเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ดีหรือไม่เพียงไร ที่สำคัญควรให้ครอบคลุม วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และจุดเน้นของโรงเรียนที่กำหนดไว้ แผนงาน/โครงการ/กิจกรรมเหล่านี้ไม่ควรกำหนดให้มากเกินไปจนไม่สามารถปฏิบัติได้จริงในแต่ละปี แผนงาน/โครงการ/กิจกรรมเดียว ถ้าสามารถตอบสนองได้หลาย ๆ ภารกิจหรือเป้าหมาย ก็จะเป็นการดีและที่สำคัญโรงเรียนควรคำนึงถึงศักยภาพของตนเองด้วย ไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลากรในโรงเรียน ทรัพยากร งบประมาณ และสภาพทั่วไปของโรงเรียน กล่าวโดยสรุป การจัดทำ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษานั้นเปรียบเสมือนกับการนำมาตรฐานสู่โรงเรียนและห้องเรียน ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียน คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษา

ขั้นพื้นฐานของโรงเรียนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหลาย จะต้องมีส่วนร่วมกันในการวางแผน กำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย ภารกิจ ยุทธศาสตร์ เพื่อพัฒนาโรงเรียนร่วมกันให้ได้มาซึ่งแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนที่มีความชัดเจน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังแผนภูมิที่ 10

แผนภูมิที่ 10 แสดงแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

3. นำไปสู่การปฏิบัติ เมื่อโรงเรียนได้ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาเสร็จเรียบร้อยแล้วจะต้องมีการปฏิบัติตามแผนและการประเมินแผน ทั้งนี้ โรงเรียนควรมีการกำหนดแนวทางในการนำแผนสู่การปฏิบัติให้ชัดเจนดังนี้

3.1 ความตระหนักต่อหน้าที่ในการปฏิบัติตามแผน ถึงแม้ว่าโรงเรียนจะได้รับการประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนได้รับทราบถึงการจัดทำแผน และร่วมกันยกร่างแผนตลอดจนวิพากษ์วิจารณ์รายละเอียดของแผนแล้วก็ตาม โรงเรียนก็ควรย้ำเตือนถึงประโยชน์ของการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา รวมทั้งควรนำร่างแผนฉบับที่จะใช้จริงให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทุกฝ่ายได้ร่วมให้ข้อเสนอแนะ เพิ่มเติมเพื่อให้แผนมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น แต่งตั้งและมอบหมายความรับผิดชอบ นอกจากนี้โรงเรียนจะมีคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียน ซึ่งมีหน้าที่กำหนดแนวทาง กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และ ทบทวนการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาแล้ว โรงเรียนควรมีการมอบหมายหรือ ส่งมอบแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้กับผู้ปฏิบัติ เพื่อที่ผู้ปฏิบัติจะได้รับทราบหน้าที่และขอบข่ายของภารกิจของตนที่ระบุไว้ในแผนอย่างเป็นทางการการศึกษารายละเอียดของแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในโรงเรียนจะต้องทำความเข้าใจรายละเอียดต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาตั้งแต่ วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ และแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมที่โรงเรียนจะดำเนินการในแต่ละปีตามที่ได้วางแผนไว้ทั้งนี้ผู้ปฏิบัติจะต้องคำนึงอยู่เสมอว่าจะดำเนินการอย่างไร ภารกิจต่าง ๆ ที่ระบุอยู่ในแผนจะสำเร็จลุล่วงได้ตามกำหนดเวลาที่ระบุไว้ รวมทั้งการที่จะประเมินและเขียนรายงานผลการปฏิบัติงานในแต่ละระยะด้วย

3.2.4 การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นขั้นตอนของการลงมือปฏิบัติตามสิ่งที่คิดไว้ ทุกคนที่เกี่ยวข้องจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่และบทบาทของตนเองให้ดีที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหาร โรงเรียนควรจะเป็นผู้นำในการปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนดไว้ รวมทั้งมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรทุกคน/ทุกฝ่ายปฏิบัติงานอย่างมีความสุข โดย

1. จัดทำสิ่งอำนวยความสะดวก สนับสนุนทรัพยากรต่างๆ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล
2. ดูแล กำกับ ติดตาม และนิเทศงานของบุคลากรทุกคน/ทุกฝ่าย เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมให้ปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนดไว้

สิ่งสำคัญประการหนึ่งของการดำเนินงานก็คือ ในระหว่างที่มีการดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ นั้น อาจไม่เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ อันเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ เช่น แผนที่กำหนดไว้ไม่รัดกุม ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

บุคลากรในสถานศึกษาไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนก็จะไม่เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของงาน หรือ บางครั้งบุคลากรดังกล่าวไม่ทราบบทบาทหน้าที่ของตน ขาดความตระหนักในการพัฒนาสถานศึกษา ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด นอกจากนี้อาจจะมีภารกิจอื่นเข้ามาแทรกระหว่างการปฏิบัติงาน จนทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตามแผนที่กำหนดไว้ เป็นต้น

3.2.5 การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา

เมื่อโรงเรียนดำเนินงานไปได้ระยะหนึ่งแล้ว มีความจำเป็นต้องมีการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพ เพื่อนำผลที่ได้มาพิจารณา ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนสถานศึกษา การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาดำเนินการได้ 2 ลักษณะ คือ

1. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเป็นกระบวนการ ประเมินตนเองของโรงเรียนอย่างเป็นระบบ ที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่องอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง โดยความร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ที่จะสะท้อนให้เห็นถึง เป้าหมาย จุดเน้น และทิศทางการพัฒนาของโรงเรียน หลังจากดำเนินการแล้วควรนำผลมาปรับปรุงในส่วนที่เป็นจุดด้อย ไม่ว่าจะเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหาร โรงเรียน ครูผู้สอน ผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ก็ตาม

2. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาจากหน่วยงานต้นสังกัด เป็นการ ตรวจสอบโดยคณะกรรมการจากภายนอกที่ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ โรงเรียนเป็นการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือ สนับสนุน และส่งเสริมให้การจัดการศึกษาของโรงเรียน พัฒนาสู่มาตรฐานการศึกษา และให้ความเชื่อมั่นว่าการจัดการศึกษาของโรงเรียนเป็นไปตาม เป้าหมายและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เมื่อดำเนินการตรวจสอบแล้วจะต้องจัดทำรายงานให้ โรงเรียนทราบเพื่อนำผลมาปรับปรุง พัฒนาคุณภาพของโรงเรียน

เนื่องจากการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเป็น กระบวนการประเมินตนเองของโรงเรียนอย่างเป็นระบบ ซึ่งแนวทางการประเมินตนเองของ สถานศึกษามีขั้นตอนของการดำเนินงานที่สำคัญ 6 ขั้นตอน คือ

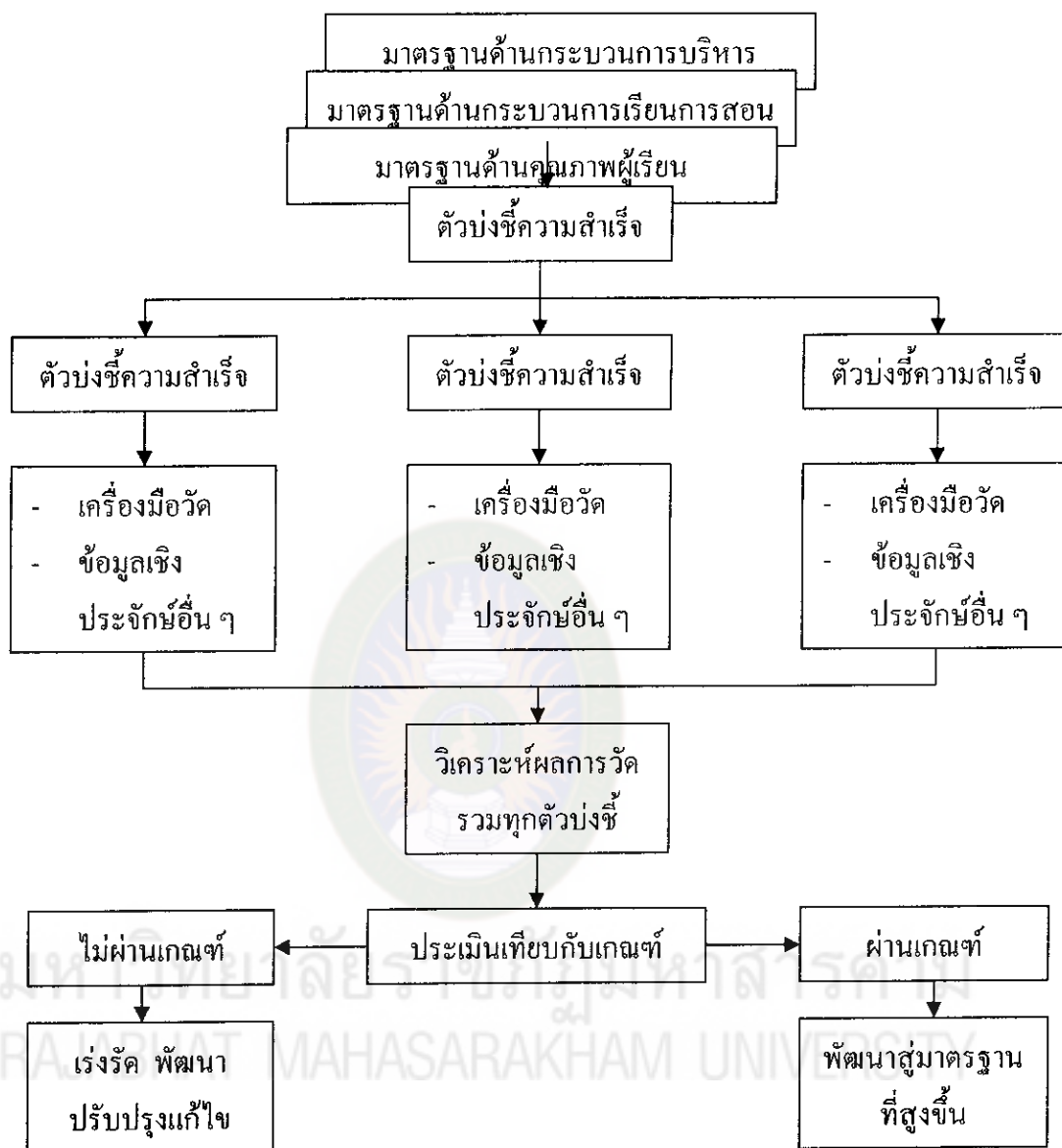
1. สร้างความตระหนัก
2. เตรียมความพร้อม
3. วางแผนการประเมินตนเอง
4. ปฏิบัติตามแผน
5. เขียนรายงานการประเมิน
6. นำผลการประเมินไปใช้

3.2.6 การประเมินคุณภาพการศึกษา

เมื่อโรงเรียนดำเนินการตามระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ตั้งแต่การ จัดระบบบริหารและสารสนเทศ การพัฒนามาตรฐานการศึกษา การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ การศึกษา หรือธรรมนูญสถานศึกษา การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี การดำเนินการตามแผน การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา และทำการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาคุณภาพ การศึกษาของสถานศึกษาแล้ว จึงมีความจำเป็นต้องได้รับการประเมินคุณภาพการศึกษา โดยการ ประเมินคุณภาพการศึกษานั้นดำเนินการได้ใน 2 ลักษณะ คือ

1. การประเมินผลสัมฤทธิ์นักเรียนตามสาระการเรียนรู้ และคุณลักษณะที่สำคัญ ตามหลักสูตรสถานศึกษา เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในทุกระดับช่วงชั้นของ สถานศึกษาโดยมุ่งเน้นให้ครอบคลุมทุกกลุ่มสาระ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ความสามารถในการ ทำอ่าน การคิด การวิเคราะห์ การเขียน และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้วยเครื่องมือประเมิน ที่ได้มาตรฐาน ในขณะเดียวกันหน่วยงานต้นสังกัดจะดำเนินการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ทุกระดับชั้น ป. 3 ป. 6 และ ม. 3 ของทุกโรงเรียน เพื่อเทียบเคียงผลการประเมินกับเกณฑ์ มาตรฐานกลาง และยกระดับคุณภาพสถานศึกษา ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปฐมวัย ที่ระบุว่า ให้สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนทุกคนในทุกระดับช่วงชั้นที่หลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐานกำหนดไว้ รับการประเมินผลสัมฤทธิ์ในวิชาแกนหลักและคุณลักษณะที่สำคัญด้วย เครื่องมือมาตรฐานและให้นำหลักฐาน ข้อมูล และผลการประเมินผลสัมฤทธิ์เสนอต่อหน่วยงาน ต้นสังกัด หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

2. การประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานสถานศึกษา โดยโรงเรียนต้อง ดำเนินการประเมินคุณภาพการศึกษาตามกรอบมาตรฐานสถานศึกษาที่ร่วมกันกำหนดในทุก มาตรฐานด้วยวิธีการที่หลากหลายและเหมาะสม และให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนในการประเมิน คุณภาพการศึกษา ดังแผนภูมิขั้นตอนของการประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานของโรงเรียน ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 11 ขั้นตอนของการประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานสถานศึกษา

3.2.7 การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี

การรายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียนนับเป็นขั้นตอนที่สำคัญของการดำเนินการตามระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา เราเรียกเอกสารนี้ว่า รายงาน ประจำปีหรือรายงานการประเมินตนเอง เอกสารรายงานดังกล่าวนี้จะช่วยให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยเฉพาะผู้ปกครองนักเรียนจะได้ทราบถึงผลการจัดการศึกษาและระดับคุณภาพของโรงเรียนแห่งนั้น ด้วยเหตุที่เป็นเอกสารสำคัญจึงได้มีการระบุไว้ในพระราชบัญญัติ

การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 48 ว่า สถานศึกษาจะต้องจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำ ไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก

วัตถุประสงค์ของการจัดทำรายงานผลการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา

1. เพื่อรายงานจุดเด่นและจุดด้อยของการจัดการศึกษาตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริม ปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานของสถานศึกษา
3. เพื่อให้โรงเรียน หน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในปีต่อไป

กลุ่มเป้าหมายที่จะต้องนำเสนอรายงานให้ทราบมีหลายกลุ่ม การกำหนดกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจนจะช่วยให้สะดวกและง่ายต่อสื่อสารระหว่างสถานศึกษากับกลุ่มเป้าหมายตลอดจนการติดตามสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ด้วย กลุ่มเป้าหมายที่จะนำเสนอรายงานมีดังนี้

1. ผู้เรียน เป็นกลุ่มเป้าหมายที่โรงเรียนมุ่งหวังที่จะเผยแพร่ผลการประเมินด้านคุณลักษณะและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเป็นรายบุคคล และรายกลุ่มสาระการเรียนรู้
2. ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา เป็นกลุ่มเป้าหมายที่โรงเรียนมุ่งหวังที่จะเผยแพร่ด้านผลการดำเนินงาน ความก้าวหน้าของงาน กิจกรรมสำคัญ ๆ ที่ครอบคลุมภารกิจที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน เพื่อสร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่นต่อสถานศึกษาแก่ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา
3. ครูและหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นกลุ่มเป้าหมายที่โรงเรียนมุ่งหวังที่จะเผยแพร่การดำเนินงานการจัดการศึกษาตามมาตรฐานและแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

เนื่องจากการรายงานผลการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษานั้นเป็นการรายงานให้กลุ่มเป้าหมายทราบถึงสภาพและผลการดำเนินงานตามภารกิจของสถานศึกษา จึงจำเป็นต้องคำนึงความเหมาะสมของการสื่อสาร และรูปแบบของการรายงาน สุวิมล ว่องวานิช (2543 : 145) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการจัดทำรายงานได้ดังนี้

1. รูปแบบการรายงานผลการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาให้พิจารณาตามที่โรงเรียนเห็นว่าเหมาะสม ไม่มีรูปแบบตายตัว แต่โรงเรียนควรออกแบบให้สอดคล้องกับรายงานผลการประเมินตนเองที่โรงเรียนจัดทำเพื่อเสนอหน่วยงานต้นสังกัดในแต่ละปี

2. รายงานผลการประเมินตนเองควรมีเนื้อหาโดยสังเขป อ่านเข้าใจง่าย กระชับ สามารถนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพประกอบ หรือนำเสนอรูป แผนภูมิ กราฟ ตารางที่ ตามที่เห็นว่าเหมาะสม

3. การขอรับการประเมินจากคณะกรรมการประเมินภายนอก ควรมีการจัดทำ บทสรุปผลการดำเนินงานของโรงเรียนในช่วง 5 ปีด้วย

4. สำหรับเอกสารอ้างอิงจะเป็นข้อมูลประกอบการรายงานผลการประเมินตนเอง ของสถานศึกษา ควรดำเนินการดังนี้

4.1 ข้อมูลที่คิดว่ามีความสำคัญและจำเป็นให้บรรจุในรายงานผลการประเมินตนเอง (ฉบับสมบูรณ์)

4.2 หลักฐานอ้างอิงที่คิดว่าสำคัญแต่ไม่สามารถจะบรรจุในรายงานผลการประเมินตนเองได้ สถานศึกษาอาจจัดทำเป็นเอกสารประกอบการอ่านรายงานผลการประเมินตนเอง

5. รายงานผลการประเมินตนเองที่ใช้ใน โรงเรียน โรงเรียนสามารถกำหนดได้ตามความเหมาะสม แต่สำหรับการจัดทำบทสรุปผลการดำเนินงานเพื่อเสนอคณะกรรมการประเมินภายนอกควรมีความยาวไม่เกิน 20 – 30 หน้า (ถ้าสามารถจัดทำได้)

เนื่องจากรายงานการประเมินผลการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นเอกสารที่บ่งบอกถึงสถานศึกษาและผลการดำเนินงานของโรงเรียน ดังนั้นองค์ประกอบของรายงานจึงควรประกอบด้วยองค์ประกอบหลักต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของ โรงเรียน เช่น

- 1.1 ชื่อสถานศึกษา ที่ตั้ง ระดับ/ประเภทที่เปิดสอน สังกัดของโรงเรียน
- 1.2 แผนที่แสดงเขตบริการ แผนที่แสดงอาณาเขตติดต่อกับสถานที่สำคัญต่าง ๆ
- 1.3 โครงสร้างการบริหารของโรงเรียน
- 1.4 จำนวนครูและจำนวนนักเรียนปัจจุบัน
- 1.5 คณะกรรมการสถานศึกษา
- 1.6 คณะกรรมการนักเรียน
- 1.7 งบประมาณ
- 1.8 ขนาดประชากรในเขตพื้นที่บริการ ศาสนา อาชีพ สภาพเศรษฐกิจ

สภาพสังคม / ชุมชน

2. สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน เช่น

2.1 วิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบาย เป้าหมาย มาตรการ แผนงาน/โครงการของโรงเรียน

2.2 แนวคิดหลักหรือวิธีการที่โรงเรียนใช้ในการพัฒนาโรงเรียนไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

2.3 ผลการดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบาย เป้าหมาย มาตรการ แผนงาน/โครงการของ โรงเรียน

2.4 ผลการประเมินตามมาตรฐานสถานศึกษา

3. แนวทางการพัฒนาโรงเรียนในอนาคต เช่น

3.1 สรุปผลการดำเนินงานตามเป้าหมายและยุทธศาสตร์ตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนที่กำหนดไว้ในแต่ละปี

3.2 จุดเด่น จุดด้อย ของโรงเรียน

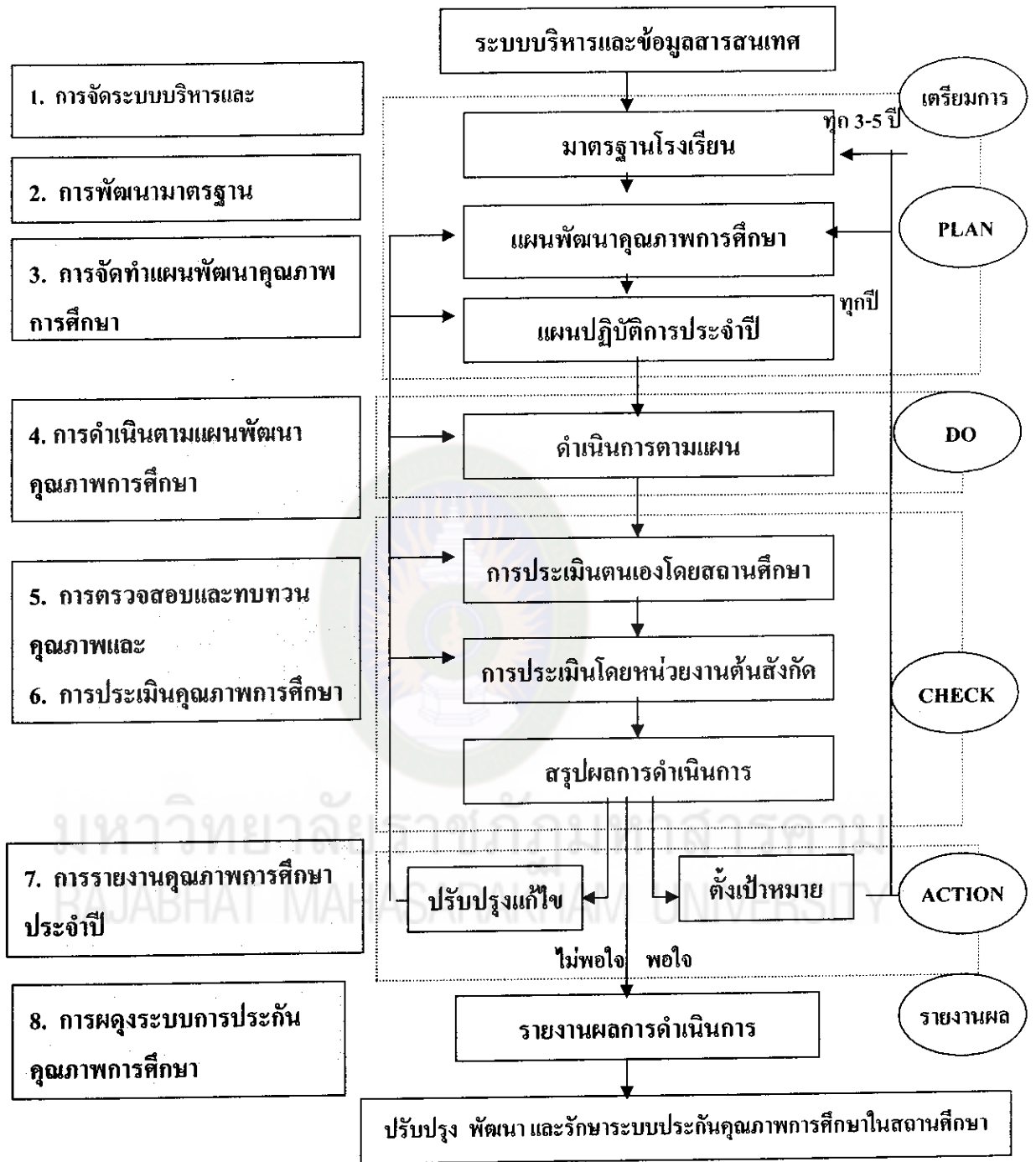
3.3 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาในปีต่อไป

3.4 สิ่งที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.2.8 การผุดงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

เมื่อโรงเรียนได้ดำเนินการตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษามาแล้วโรงเรียนจะต้องทำการผุดงระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาโดยสามารถดำเนินการได้ใน 3 ลักษณะ คือ 1) ดำเนินการตรวจสอบ ติดตาม ทบทวน และประเมินผลการนำระบบการประกันคุณภาพการศึกษามาใช้ในสถานศึกษา ทั้งในช่วงของก่อนดำเนินการ ระหว่างดำเนินการ และหลังการดำเนินการ 2) ทำการปรับปรุง และพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา และ 3) นำระบบการประกันคุณภาพการศึกษามาใช้ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

ซึ่งจากขั้นตอนของการดำเนินการของโรงเรียนในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เมื่อนำเปรียบเทียบกับดำเนินการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาที่กำลังดำเนินการอยู่ โดยใช้วงจรคุณภาพ PDCA มาใช้ในการดำเนินการซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน (PLAN) การดำเนินการตามแผน (DO) การตรวจสอบประเมินผล (CHECK) และการปรับปรุงและพัฒนา (ACTION) สามารถนำเสนอในลักษณะของแผนภูมิที่ 12

แผนภูมิที่ 12 แสดงการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

3.3 บทบาทหน้าที่ของผู้มีเกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา

การจัดการศึกษาในสถานศึกษานั้นมุ่งเน้นการพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถและเป็นคนดีของสังคมเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเป็นการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและเน้นให้นักเรียนได้แสดงและพัฒนาศักยภาพในตนเองได้อย่างเต็มที่ เช่น รู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักคิดแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักฟังตนเอง และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 1)

การประกันคุณภาพการศึกษามีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพตามเป้าหมายที่กล่าวมาข้างต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ซึ่งสาระในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตราที่ 48 ได้ระบุไว้ว่าให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่สถานศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ในการบริหารการศึกษาของสถานศึกษานั้นมีบุคลากรหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมากมาย ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร คณะครู ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเหล่านั้นควรเข้ามามีบทบาทร่วมกันในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษามีใช่เป็นเรื่องของบุคลากรในสถานศึกษาเพียงอย่างเดียว สำหรับบทบาทของผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับสถานศึกษาที่ควรเข้ามามีส่วนร่วมสรุปได้ดังนี้

3.3.1 ผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการส่งเสริม สนับสนุน อำนวยความสะดวกให้คำปรึกษา และดูแลให้มีการประกันคุณภาพการศึกษาที่ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม โดยบทบาทของผู้บริหารนั้นจะต้องเป็นผู้นำ / แกนหลักในทุกขั้นตอนของการดำเนินการ ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 3 ช่วงของการดำเนินงานดังนี้

ช่วงที่ 1 การเตรียมการ

ในช่วงของการเตรียมการนี้ผู้บริหารสถานศึกษานั้นมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการขับเคลื่อนให้พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาดำเนินไปได้ด้วยดี โดยพอสรุปบทบาทของผู้บริหารได้ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้า และพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจ มีวิสัยทัศน์เห็นความสำคัญ และมีเจตคติที่ดีต่อประกันคุณภาพการศึกษา นอกจากนี้ยังต้องพัฒนาตนเองเกี่ยวกับ

ภาวะ ผู้นำทั้งในด้านการบริหารและทางด้านวิชาการ เพื่อให้ตนเองสามารถทำหน้าที่ผู้นำในการพัฒนาได้อย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดความเชื่อถือ ศรัทธา และการยอมรับจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

2. สร้างจิตสำนึกและความตระหนักในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาให้เกิดขึ้นแก่บุคลากรในสถานศึกษา โดยมีวิธีการหลากหลายในการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการประชุมชี้แจง การพาไปศึกษาดูงาน การเชิญวิทยากรมาบรรยาย เป็นต้น

3. สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งการประกันคุณภาพภายใน และการประกันคุณภาพนอกให้แก่บุคลากรในสถานศึกษาโดยเริ่มตั้งแต่การกำหนดมาตรฐานการศึกษา การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ การกำหนดเป้าหมาย/วิสัยทัศน์ของสถานศึกษา การวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การประเมินตนเอง การเขียนรายงานประเมินตนเอง การนำผลการประเมินไปใช้ การเตรียมรับการประเมินภายนอกของสถานศึกษา รวมทั้งการประเมินภายนอก

4. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาซึ่งในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาถือว่าเป็นหน้าที่ของบุคลากรภายในสถานศึกษาทุกคนรวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องภายนอกสถานศึกษา และทำการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของบุคลากรภายในสถานศึกษา โดยคณะกรรมการนี้มีหน้าที่คอยประสานงาน กำกับดูแล ติดตาม ช่วยเหลือ และสนับสนุนในการพัฒนาสามารถดำเนินการไปอย่างมีระบบและต่อเนื่อง นอกเหนือจากการแต่งตั้งคณะกรรมการภายนอกอีกด้วย

ช่วงที่ 2 การดำเนินการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพในสถานศึกษา

ในขั้นการดำเนินการของสถานศึกษาส่วนใหญ่จะนำวงจรการบริหาร PDCA มาใช้ในการดำเนินการซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบและประเมินผลและการปรับปรุงและพัฒนา ผู้บริหารเป็นกลไกสำคัญในฐานะของแกนนำ ที่จะทำให้กระบวนการบริหารนี้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีบทบาทดังนี้

1. การวางแผน ผู้บริหารเป็นผู้ประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในสถานศึกษาเพื่อให้ทราบถึงความต้องการหรือความคาดหวังของผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา และชุมชนที่มีต่อสถานศึกษา และทำการศึกษามาตรฐานการศึกษาของชาติ นโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด รวมทั้งศึกษาถึงศักยภาพของสถานศึกษาก่อนที่จะมาร่วมกันกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ หรือเป้าหมายของสถานศึกษา แล้วจึงร่วมกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องจัดลำดับความสำคัญของเป้าหมายและกำหนดภารกิจของสถานศึกษา แล้วจึงจัดทำแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระยะยาว

อันได้แก่ ธรรมนูญสถานศึกษา หรือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ฯลฯ และจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพในระยะสั้น อันได้แก่ แผนปฏิบัติการประจำปี โดยผู้บริหารสถานศึกษาจะเป็นผู้ลงนามและรับรองแผนการดำเนินการที่ร่วมกันกำหนดขึ้น

2. การปฏิบัติตามแผน ผู้บริหารสถานศึกษามีหน้าที่ในการบริหารจัดการ ส่งเสริม สนับสนุน ควบคุม กำกับดูแล ให้คำปรึกษาแนะนำ และอำนวยความสะดวกให้แก่บุคลากรภายในสถานศึกษาที่รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอน และรับผิดชอบแผนงานและโครงการให้ดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในบางแผนงาน/โครงการผู้บริหารจำเป็นต้องดำเนินการเอง ถ้าเป็นโครงการ/แผนงานเกี่ยวกับด้านการบริหาร และด้านบุคลากร

3. การตรวจสอบและประเมินผล เมื่อบุคลากรภายในสถานศึกษาที่รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมตามแผนงาน/โครงการได้ดำเนินกิจกรรมตามแผนไปแล้วให้ผู้บริหารเป็นผู้แทนเป็นผู้คอยตรวจสอบการประเมินตนเองของบุคลากรที่รับผิดชอบในแต่ละกิจกรรม/โครงการ โดยผู้บริหาร ทำหน้าที่เป็นแกนนำสำคัญตั้งแต่การกำหนดบทบาทหน้าที่และผู้รับผิดชอบ การกำหนดกรอบการประเมินตนเอง การสร้างเครื่องมือในการประเมิน การดำเนินการประเมิน การวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งการเขียนรายงานการประเมินตนเอง ทั้งนี้ผู้บริหารอาจจะต้องแต่งตั้งคณะกรรมการในการเขียนรายงานการประเมินตนเองด้วย

4. การปรับปรุงและพัฒนา เมื่อสถานศึกษาได้ทำการประเมินตนเองแล้ว ผู้บริหารจะต้องนำผลการประเมินตนเองไปใช้ในการวางแผน/กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพในปีการศึกษาต่อไป หรือนำผลที่ได้ไปปรับปรุงแผนงาน/โครงการนั้นให้ประสบความสำเร็จต่อไป

ช่วงที่ 3 การประเมินภายนอก

ในช่วงของการประเมินภายนอกนี้ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการรับการประเมินภายนอก พอสรุปได้ดังนี้

1. เป็นแกนนำในการเตรียมการหรือวางแผนเพื่อให้สถานศึกษาพร้อมรับการประเมินภายนอก ไม่ว่าจะเป็นการแต่งตั้งคณะกรรมการ การจัดเตรียมข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา การเขียนรายงานผลการประเมินตนเอง โดยเฉพาะการชี้แจงทำความเข้าใจให้บุคลากรในสถานศึกษาหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้ได้ทราบถึงการประเมินภายนอก และขั้นตอนการประเมินภายนอก

2. เป็นผู้ประสานงานอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ประเมินภายนอกในระหว่างประเมิน

3. เป็นผู้ที่ยกข้อชี้แจงทำความเข้าใจหรือให้ข้อมูลสารสนเทศเพิ่มเติมให้แก่ คณะผู้ประเมินภายนอก ในระหว่างที่ผู้ประเมินภายนอกทำการนำเสนอผลการประเมินด้วยวาจา
4. เป็นผู้ตรวจสอบและลงนามรับทราบในรายงานการประเมินของคณะ ผู้ประเมินภายนอก และนำผลการประเมินภายนอกไปปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของ สถานศึกษาต่อไป

3.3.2 ครู อาจารย์

คณะครูและบุคลากรในสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญส่วนหนึ่งในการพัฒนา คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในทุกขั้นตอนไม่ว่าจะเป็นการเตรียมการ การดำเนินการพัฒนา ระบบการประกันภายใน และการประเมินภายนอก โดยมีบทบาท 2 อย่างในเวลาเดียวกัน คือ เป็นทั้งนักวางแผน และนักปฏิบัติ ซึ่งบทบาทของคณะครูและบุคลากรภายในสถานศึกษาจำแนก ออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้คือ

ช่วงที่ 1 การเตรียมการ

คณะครูและบุคลากรในสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการเตรียมการพัฒนา ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา โดยพอสรุปได้ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้า และพัฒนาตนเองในด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการ ประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญและจำเป็น ตลอดจนมี เจตคติที่ดีต่อการประกันคุณภาพการศึกษา
2. ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพ ภายในของสถานศึกษา การประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งบทบาทและหน้าที่ของตนเองใน การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยอาจได้รับความรู้จากวิทยากรจาก ภายนอกสถานศึกษาหรือผู้บริหารสถานศึกษา
3. ร่วมกับผู้บริหารเตรียมการวางแผนและจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ ภายในสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลสารสนเทศของนักเรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งจะเป็นประโยชน์ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ รวมทั้งข้อมูล สารสนเทศในด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษาที่ใช้ในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ในสถานศึกษาและการประกันคุณภาพภายนอกอีกด้วย

ช่วงที่ 2 การดำเนินการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายใน

คณะครูและบุคลากรในสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการดำเนินกระบวนการ บริหารของสถานศึกษา โดยมีบทบาทดังนี้

1. **ขั้นวางแผน** ในการวางแผนนั้นผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนมีส่วนร่วมหรือเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะครูและบุคลากรในสถานศึกษาได้ทำงานเป็นทีม ดังนั้นคณะครูและบุคลากรในสถานศึกษาต้องร่วมกับผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งในระยะยาวและแผนระยะสั้น โดยเริ่มจากกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และร่วมกันกำหนดภารกิจของสถานศึกษา กำหนดโครงการ/กิจกรรมในแต่ละปีการศึกษา และเมื่อได้กำหนดโครงแล้ว คณะครูและบุคลากรที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบโครงการกิจกรรมใดก็ตาม ก็จะต้องทำการเขียนโครงการ โดยคำนึงถึงความเป็นไปในการปฏิบัติ และศักยภาพของสถานศึกษาด้วย

2. **ขั้นปฏิบัติตามแผน** เมื่อคณะครูและบุคลากรในสถานศึกษาได้วางแผนโครงการกิจกรรมแล้ว จึงดำเนินการตามแผนที่วางเอาไว้ โดยพยายามประสานความร่วมมือในระหว่างเพื่อนร่วมงาน ผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและสนับสนุนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ นอกจากนี้คณะครูและบุคลากรภายใน สถานศึกษาพยายามจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมให้เอื้ออำนวย และกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ของนักเรียน ทั้งในและนอกห้องเรียนอีกด้วย

3. **ขั้นตรวจสอบและประเมินผล** เมื่อวางแผน/โครงการต่างๆ ได้ดำเนินการ บุคลากร ผู้ที่ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน และดำเนินโครงการจำเป็นต้องทำการตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเอง โดยต้องทำการกำหนดกรอบการประเมินตนเอง สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินตนเอง ทำการประเมินตนเองตามกรอบที่กำหนดไว้ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลและประเมินผล หลังจากนั้นคณะกรรมการต้องมาร่วมกันเขียนรายงานการประเมินตนเองตามสภาพที่เป็นจริงของแต่ละ โครงการ

4. **ขั้นปรับปรุงและพัฒนา** หลังจากแต่ละ โครงการ / กิจกรรมได้ทำการประเมินตนเองและทราบผลการประเมินตนเองแล้ว คณะครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในแต่ละแผนงาน/กิจกรรมต้องนำผลการประเมินนี้ไปใช้ในการปรับปรุงการปฏิบัติงานของตนเอง และนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาในปีการศึกษาต่อไป

ช่วงที่ 3 การประเมินภายนอก

คณะครูและบุคลากรร่วมกันจัดทำรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา เพื่อให้คณะผู้ประเมินภายนอกได้ศึกษาสภาพการดำเนินการของสถานศึกษา รวมทั้งการจัดเตรียมข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา และหลังจากที่คณะผู้ประเมินภายนอกเข้ามาทำการประเมินสถานศึกษา คณะครูและบุคลากรในสถานศึกษาจะต้องให้ความร่วมมือกับคณะผู้ประเมินภายนอกเป็นอย่างดี เพื่อประโยชน์ที่จะได้กับสถานศึกษา

3.3.3 กรรมการสถานศึกษา

กรรมการสถานศึกษานั้นเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดเป้าหมาย/วิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ส่งเสริม ร่วมตัดสินใจวินิจฉัยให้ความเห็นชอบในการดำเนินการของสถานศึกษา เป็นแกนนำประสานความร่วมมือกับองค์กรในท้องถิ่น เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน และสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในด้านทรัพยากรต่าง ๆ ตลอดจนการกำกับดูแลอย่างต่อเนื่องตั้งแต่การวางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การดำเนินกิจกรรมตามแผน การประเมินตนเองของสถานศึกษา รวมทั้งการตรวจสอบและรับทราบรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา และการพัฒนาและปรับปรุงสถานศึกษา นอกจากนี้ยังมีหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในส่วนที่กรรมการสถานศึกษามีส่วนเกี่ยวข้องให้แก่คณะผู้ประเมินภายนอกอีกด้วย

3.3.4 ผู้ปกครอง

ผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดเป้าหมาย/วิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ว่าอยากให้บุตรหลานของตนเข้ารับการศึกษแล้วจะมีคุณลักษณะอย่างไรและคอยประสาน ส่งเสริม และสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ในส่วนของตัวนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนในการวางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การดำเนินกิจกรรมตามแผน การประเมินตนเองของสถานศึกษา การให้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน และคุณภาพของนักเรียนในสถานศึกษา รวมทั้งรับทราบผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา นอกจากนี้ยังมีหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของบุตรหลานของตนให้แก่คณะผู้ประเมินภายนอกอีกด้วย

3.3.5 ชุมชน

ชุมชนนั้นมีบทบาทสำคัญในการกำหนดเป้าหมาย/วิสัยทัศน์ของสถานศึกษา และ ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การวางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาโดยเฉพาะแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน รวมทั้งรับทราบรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา และการปรับปรุงและพัฒนาของสถานศึกษา ซึ่งการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของสถานศึกษา เพราะจะทำให้ชุมชนเกิดความรู้สึที่ดีต่อสถานศึกษา และมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ของตนเอง พร้อมกันนั้นสถานศึกษาก็จะได้รับความช่วยเหลือ ทั้งร่างกายและทุนทรัพย์จากคนในชุมชน อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการจัดการศึกษาในสถานศึกษาอีกด้วย นอกจากนี้บุคลากรในชุมชนยังมีหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนและความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา กับชุมชนให้แก่คณะผู้ประเมินภายนอกอีกด้วย

จากบทบาทของผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องในระดับสถานศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นนั้น สรุปได้ว่า ผู้บริหารและคณะครูนั้นมีภารกิจอันยิ่งใหญ่ในการพัฒนาคุณภาพของเด็กและเยาวชน เนื่องจากเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิด และมีอิทธิพลในการหล่อหลอมให้เด็กเป็นคนดี มีความสามารถ และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข จึงมีความจำเป็นที่ผู้บริหารและคณะครูจะต้องมีความตระหนัก มีความรู้ ความเข้าใจ และร่วมกันคิดร่วมกันทำ โดยอาศัยการทำงานเป็นทีม และการประสานความร่วมมือจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

สุคนธ์ สากลวาริ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพและปัญหาการดำเนินงาน การประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า

1. การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน ใช้วิธีการประชุมครูก่อนลงมือปฏิบัติงานมากที่สุด รองลงมาคือ มีการวัดผลการเรียนตามสภาพจริงและปรากฏน้อยที่สุด คือ บุคลากรมิได้ทำงานเท่าที่โรงเรียนกำหนดให้เท่านั้น
2. การจัดทำธรรมนูญโรงเรียน โรงเรียนมีข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับประวัติของโรงเรียนมากที่สุด รองลงมา คือ การให้ความร่วมมือของผู้ปกครอง ชุมชนและองค์กรท้องถิ่นให้การสนับสนุนในด้านหลักสูตรการเรียนการสอนน้อยที่สุด
3. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนวางแผนด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมมากที่สุด รองลงมา คือ ผู้บริหารมีส่วนเกี่ยวข้องในการวางแผนและที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการวางแผนของผู้ปกครองและชุมชน

ส่วนด้านปัญหาการดำเนินการ พบว่า

1. ปัญหาการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน คือ ปัญหาเรื่องบุคลากรขาดการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอมากที่สุด
2. ปัญหาการจัดทำธรรมนูญโรงเรียน คือ โรงเรียนขาดข้อมูลสภาพเศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนมากที่สุด และ
3. ปัญหาการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา ได้แก่ การวางแผนการบริหารการศึกษา ในโรงเรียนด้านวิชาการที่มีปัญหามากที่สุด

สุพัฒน์ พรหมวัง (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า

1. ครูโดยส่วนรวมและจำแนกตามสถานภาพตำแหน่งและขนาดโรงเรียนมีสภาพ การดำเนินงานประกันคุณภาพ โดยรวมและรายด้านทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้น ผู้บริหารโรงเรียนมีสภาพการดำเนินงานด้านการควบคุมคุณภาพการศึกษาในการพัฒนาเข้าสู่ มาตรฐานอยู่ในระดับมาก

2. ครูโดยส่วนรวมและจำแนกตามสถานภาพตำแหน่งและขนาดโรงเรียนมีปัญหา การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา โดยรวมและรายด้านทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง

3. ครูที่มีสถานภาพตำแหน่งต่างกันและครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาด แยกต่างหาก มีสภาพการดำเนินงานไม่แตกต่างกันและไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพตำแหน่ง กับขนาดโรงเรียนต่อสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา

4. ครูที่มีสถานภาพตำแหน่งต่างกันมีปัญหาการดำเนินงาน โดยรวมและรายด้าน 4 ด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่ผู้บริหารโรงเรียนมีปัญหาการดำเนินงานด้านการควบคุมคุณภาพ การศึกษาในการพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานมากกว่าครูวิชาการ โรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 ส่วนครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกันมีปัญหาการดำเนินงานเป็นรายด้าน 3 ด้านไม่แตกต่างกัน แต่ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดกลาง มีปัญหาการดำเนินงาน โดยรวม และรายด้าน 2 ด้าน คือ ด้านการควบคุมคุณภาพการศึกษาในการกำหนดมาตรฐานโรงเรียนและ ในการพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานมากกว่าครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็ก และครูที่ปฏิบัติงานใน โรงเรียนขนาดใหญ่มีปัญหาการดำเนินงานมากกว่าครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็กในด้าน การควบคุมคุณภาพการศึกษาในการกำหนดมาตรฐาน โรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพตำแหน่งกับขนาดโรงเรียนต่อปัญหาการดำเนินงาน ประกันคุณภาพการศึกษา

รุ่งนภา ไชกิจภิญโญ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานใน การประกันคุณภาพการศึกษา โดยใช้ข้อกำหนดของมาตรฐานคุณภาพ ISO 9002 ของ โรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตการศึกษา 6 ผลการศึกษาพบว่า

1. การดำเนินงานในการประกันคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด กรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 6 ทั้งสามขนาด มีการดำเนินงานสอดคล้องกับข้อกำหนดของ มาตรฐานระบบคุณภาพ ISO 9002

2. การเปรียบเทียบการดำเนินงานในการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 6 ทั้งสามขนาด พบว่ามีการดำเนินงานในการประกันคุณภาพทางการศึกษาไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ประกิจ แฟมไธสง (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาสภาพการดำเนินการตามนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการตามนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ และเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนซึ่งปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน ที่มีต่อสภาพการดำเนินการตามนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนประถมศึกษา มีสภาพการดำเนินการตามนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาโดยรวม อยู่ในระดับมาก เพื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก คือ ด้านการควบคุมคุณภาพการศึกษาในการพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานส่วนอีก 2 ด้าน คือ ด้านการตรวจสอบและปรับปรุงโรงเรียนในการตรวจสอบภายใน และด้านการควบคุมคุณภาพการศึกษาในการกำหนดมาตรฐานโรงเรียน ดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง สภาพปัญหาการดำเนินการตามนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีสภาพปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงไปต่ำดังนี้ คือ ด้านการควบคุมคุณภาพการศึกษาในการพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน ด้านการควบคุมคุณภาพการศึกษาในการกำหนดมาตรฐานโรงเรียน และด้านการตรวจสอบและปรับปรุงโรงเรียนในการตรวจสอบภายใน ตามลำดับ

ผู้บริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพและปัญหาการดำเนินการตามนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษา โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ส่วนครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินการ ตามนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษา โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่า ครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดใหญ่กับขนาดกลาง มีความคิดเห็นด้านการควบคุมคุณภาพการศึกษาในการพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดใหญ่กับขนาดเล็ก และโรงเรียนขนาดกลางกับขนาดเล็ก มีความคิดเห็นด้านการควบคุมคุณภาพการศึกษาในการกำหนดมาตรฐานโรงเรียน และด้านการตรวจสอบและปรับปรุงโรงเรียนในการตรวจสอบภายใน ไม่แตกต่างกัน ส่วนความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาการดำเนินการตามนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาโดยรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่าครูผู้สอน

ในโรงเรียนขนาดใหญ่กับขนาดกลางมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้ง 3 ด้าน ส่วนครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดใหญ่กับขนาดเล็ก และโรงเรียนขนาดกลางกับขนาดเล็ก มีความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาการดำเนินการตามนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษา ทั้ง 3 ด้านไม่แตกต่างกัน

แก้วเวียง วิโรจน์รัตน์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า

1. ข้าราชการครู สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ เห็นว่าการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับน่าพอใจ
2. ข้าราชการครูในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน มีความคิดเห็นว่าการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ทั้งโดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดใหญ่เห็นว่าการดำเนินงานมากกว่าข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก
3. ปัญหาที่สำคัญของการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แก่ ได้รับความร่วมมือจากชุมชนและผู้ร่วมงานน้อย การจัดทำข้อมูลพื้นฐานและระบบสารสนเทศไม่ชัดเจน ไม่มีระบบ ไม่ตรงกับความเป็นจริง และไม่ครอบคลุมทุกเรื่อง การกำหนดเป้าหมายไม่มีความชัดเจน กว้างเกินไปและไม่ตรงกับความต้องการของชุมชน ในการจัดทำแผน ครู อาจารย์ ผู้ปฏิบัติและผู้เกี่ยวข้องไม่มีส่วนร่วมเท่าที่ควร แผนของโรงเรียนไม่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติได้อย่างจริงจัง การตรวจสอบภายใน ไม่มีความต่อเนื่อง และไม่มีเครื่องมือตรวจสอบที่ชัดเจน การรายงานความก้าวหน้าและการเผยแพร่ต่อสาธารณชนมีน้อยมาก

ณรงค์ ศรีมาธรณ์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการประเมินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ มีการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้าราชการครูสายผู้บริหารกับสายผู้สอน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการประกันคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียน ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในภาพรวมไม่แตกต่างกัน และ

โรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยที่โรงเรียนขนาดใหญ่มีการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาในภาพรวมแตกต่างกันจากโรงเรียนขนาดกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และแตกต่างจากโรงเรียนขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุภัค แก้วเพชร (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเข้าใจ ความคิดเห็นเรื่องการปฏิบัติงาน และรวบรวมปัญหา ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานการประกันคุณภาพการศึกษาของผู้บริหารและครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดสงขลา ผลการศึกษา พบว่า ความเข้าใจเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาของผู้บริหารและครูโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสงขลา พบว่าโดยภาพรวมบุคลากรทั้ง 2 กลุ่ม ประเมินว่าตนเองมีความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละกลุ่ม พบว่า กลุ่มผู้บริหารประเมินว่าตนเองมีความเข้าใจอยู่ในระดับมาก ส่วนกลุ่มครูผู้สอนประเมินว่าตนเองมีความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลาง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานการประเมินคุณภาพการศึกษา ของผู้บริหารและครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสงขลา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในแต่ละกลุ่ม พบว่า บุคลากรทั้ง 2 กลุ่ม ต่างก็มีความคิดเห็น เห็นด้วยกับการปฏิบัติงานการประกันคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับมาก และปัญหาและข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานการประกันคุณภาพการศึกษา ของผู้บริหารและครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดสงขลา โดยส่วนมากทั้งกลุ่มผู้บริหารและกลุ่มครูผู้สอนต่างก็ประสบกับปัญหาเดียวกัน คือ บุคลากรส่วนใหญ่ในโรงเรียนยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขาดบุคลากรที่ทำหน้าที่รับผิดชอบเรื่องนี้โดยตรง ครูผู้สอนไม่มีโอกาสที่จะได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน โรงเรียนไม่ได้ปฏิบัติงานไปตามแผนที่วางไว้ ครูขาดความรู้ในเรื่องการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา และการสร้างเครื่องมือวัดหรือประเมิน

ถวิล เต็มรัมย์ (2545 : บทคัดย่อ) การศึกษาระดับการปฏิบัติและอุปสรรคในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติและอุปสรรคในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ และเพื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติและอุปสรรคในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน สรุปผลการวิจัย พบว่า ในภาพรวมระดับการปฏิบัติ

และระดับอุปสรรคในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของผู้บริหารและครู เมื่อจำแนกตามสถานภาพตำแหน่งและขนาดโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติของผู้บริหารและครู พบว่าไม่แตกต่างกัน และเมื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 อีกทั้งยังพบว่าโรงเรียนขนาดเล็กมีระดับการปฏิบัติมากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและใหญ่ ส่วนการเปรียบเทียบระดับอุปสรรคในการดำเนินงานของผู้บริหาร โรงเรียนและครูพบว่าไม่แตกต่างกัน อีกทั้งยังพบว่าไม่มีความแตกต่างกันในระดับอุปสรรคในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน

ลักขณา วิไลพันธุ์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเตรียมโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา พบว่า สรุปผลวิจัย - ผลการวิจัยการเตรียมโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาทั้ง 7 ปัจจัย คือ ปรัชญาและเป้าหมายของโรงเรียน หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน บุคลากรทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน การจัดการบริหาร กิจกรรมนักเรียนและนักศึกษา และสัมฤทธิ์ผลของผู้เรียน มีการเตรียมอยู่ระดับมากถึงมากที่สุด ถ้าพิจารณาอันดับการปฏิบัติสูงสุดของแต่ละปัจจัยตามลำดับดังกล่าว คือ

1. โรงเรียนเน้นที่คุณภาพและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา
2. จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. ให้ครูปฏิบัติตนด้วยความรักและเมตตาต่อศิษย์
4. จัดห้องเรียนให้ถูกสุขลักษณะและปลอดภัย
5. ให้ครูทำงานโดยมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ
6. ป้องกันนักเรียนเกี่ยวกับยาเสพติดและสิ่งมอมเมา
7. ส่งเสริมการปฏิบัติตนตามคุณธรรม จริยธรรมที่พึงประสงค์

ส่วนปัญหาที่พบส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อย ปัญหาสูงสุดคือ ครูใช้อุปกรณ์ สื่อ เทคโนโลยี และทรัพยากรทางการเรียนการสอนไม่พอกับความต้องการของนักเรียน

คมสัน สุขสว่าง (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาปัญหาการดำเนินงานตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองสระบุรี การวิจัยพบว่า ระดับปัญหาการดำเนินงานตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองสระบุรี โดยภาพรวม ทั้ง 8 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับสูงสุด คือ ด้านพัฒนามาตรฐานการศึกษา ด้านการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และด้านการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา เมื่อเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงาน จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า 1) ผู้มีวุฒิการศึกษา และตำแหน่งต่างกันมีความคิดเห็นต่อปัญหา

การดำเนินงานไม่แตกต่างกัน 2) ผู้มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และขนาดของโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัญหาการดำเนินงานแตกต่างกัน

วินัย เดชมงคลวัฒนา (2546 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องความรู้ความเข้าใจและสภาพปัญหาการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาอำเภอนนทบุรี มีความรู้ และความเข้าใจ การประกันคุณภาพ การศึกษาการศึกษา ภายในสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทั้ง 8 ด้าน เรียงลำดับ ได้แก่ มีความรู้ ความเข้าใจด้านการศึกษาการพัฒนามาตรฐานการศึกษา มีความรู้ความเข้าใจด้านประเมินคุณภาพ การศึกษา มีความรู้ความเข้าใจด้านการทดสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา มีความรู้ความเข้าใจ เรื่องการดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีความรู้ความเข้าใจด้านการจัดระบบบริหาร และสารสนเทศ และมีความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลางสองด้าน เรียงตามลำดับ ได้แก่ มีความรู้ความเข้าใจด้านการรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี และมีความรู้ความเข้าใจด้านการ ผูกกระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

บอยล์และบาวเดิน (Boyle and Bowden. 1997 : 111) ได้ทำการศึกษาเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาในมหาวิทยาลัย โดยการนำเสนอรูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษารูปแบบหนึ่งสำหรับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย รูปแบบดังกล่าวได้กลั่นกรองมาจากแนวคิดสำคัญในวรรณกรรมทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษารวมทั้งวัฒนธรรมและการปฏิบัติของการอุดมศึกษา ปรากฏว่า รูปแบบนี้มีการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องในการเรียนรู้ของนักการศึกษา ณ ศูนย์ประกันคุณภาพ และมีการปรับปรุงดีขึ้นในด้านองค์ประกอบของค่านิยม ในสถาบัน การประเมินและการพัฒนาคณาจารย์ การประเมินหลักสูตร ความรับผิดชอบ และนโยบายและโครงสร้างที่สามารถทำให้เปลี่ยนแปลงได้

เนวิลล์ (Neville. 1999 : 963 – A) ได้ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการประกันคุณภาพ การศึกษา และการวางแผนปรับปรุงโรงเรียนของคณะกรรมการการศึกษาแห่งรัฐอิลลินอยส์ อันเป็นกรอบสำหรับการวางแผนการปรับปรุงโรงเรียนของรัฐ การศึกษาได้หาทางกำหนดขอบเขตที่นักการศึกษามีความเข้าใจเกี่ยวกับการวางแผนปรับปรุงโรงเรียนอันเป็นวิธีที่จะให้ได้รับความสำเร็จ ในการปรับปรุงโรงเรียนของตน โครงการศึกษาคั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ระยะ แต่ละระยะมีวิธี ดำเนินการต่างกันตามขั้นตอนเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการศึกษาปรากฏ ดังนี้

1. กิจกรรมที่สัมพันธ์กับโปรแกรมการประกันคุณภาพการศึกษาและวางแผนปรับปรุง โรงเรียนมากขึ้น
2. กรอบงานรองรับไม่ได้ทำให้วาระทางเทคนิคของการวางแผนการปรับปรุงโรงเรียนเหล่านี้ก้าวหน้าขึ้นไป
3. การสนทนาเกี่ยวกับหลักสูตรซึ่งสัมพันธ์กับกิจกรรมการสังเกตเพื่อนร่วมงานและสัมพันธ์กับโอกาสนั้นได้รับการสนับสนุนจากการเข้าเกี่ยวข้องกับโปรแกรมการประกันคุณภาพการศึกษาและการวางแผนการปรับปรุงโรงเรียน แต่ไม่มีหลักฐานยืนยันว่าโปรแกรมนี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรอย่างกระฉับกระเฉง
4. บทบาทของคะแนนจากการทดสอบด้วยแบบทดสอบมาตรฐานในระบบโรงเรียนชิคาโก อันเป็นตัวบ่งชี้เบื้องต้นของการปรับปรุงโรงเรียนนั้นนับว่ามีนัยสำคัญ
5. ภาพลักษณ์ของคณะกรรมการการศึกษาแห่งรัฐอิลลินอยส์ได้ปรับปรุงดีขึ้นในที่ตั้งของโรงเรียนเหล่านี้แต่ละโรงเรียนเป็นผลของลักษณะและการนำการ ริเริ่มโครงการความรับผิดชอบนี้ไปใช้

บั๊ก (Bugg, 1991 : 4330 – A) ได้ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการประกันคุณภาพการศึกษาและวางแผนปรับปรุงโรงเรียนของคณะกรรมการการศึกษาแห่งรัฐอิลลินอยส์ อันเป็นตัวช่วยในการพัฒนากระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เป็นระบบใน โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายของรัฐในการศึกษาได้หาทางกำหนดขอบเขตที่โรงเรียน 2 โรงเรียนได้ใช้โปรแกรมประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นวิธีการที่จะทำให้ทราบกระบวนการปรับปรุงโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง แบ่งการดำเนินการศึกษาออกเป็น 3 ระยะ แต่ละระยะใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลต่างกัน ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

1. ก่อนนำโปรแกรมการประกันคุณภาพการศึกษาและการวางแผนการปรับปรุงโรงเรียนเข้ามาใช้ โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้ง 2 โรงเรียนไม่เคยมีโครงสร้างที่จัดทำขึ้นอย่างเป็นทางการเพื่อปรับปรุงโรงเรียนมาก่อน
2. ในขณะที่โรงเรียนในชนบทสามารถใช้กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา อันเป็นตัวช่วยในการพัฒนาโครงสร้างการปรับปรุงโรงเรียน ซึ่งจัดทำขึ้นอย่างเป็นทางการได้แล้วนั้น โรงเรียนในเมืองยังไม่สามารถนำวิธีการดำเนินงานดังกล่าวมาใช้ให้ประสบความสำเร็จได้
3. โปรแกรมการประกันคุณภาพการศึกษาส่งผลทางบวกต่อกลยุทธ์การสอนที่ใช้ในโรงเรียนทั้ง 2 โรงเรียน
4. ถึงแม้ว่าโปรแกรมการประกันคุณภาพการศึกษาจะปรากฏว่าประสบความสำเร็จในการช่วยเหลือโรงเรียนในด้านการบอกลักษณะของประเด็นปัญหาการปรับปรุงโรงเรียน แต่

อาจจะถูกโต้แย้งได้ว่าในสภาพแวดล้อมบางสภาพอาจจะไม่มีการจัดทำโครงสร้างเพื่อให้โรงเรียนได้กล่าวถึงปัญหาดังกล่าวให้ประสบความสำเร็จได้

5. กรอบงานการประกันคุณภาพการศึกษามีศักยภาพมากพอที่จะช่วยให้โรงเรียนได้พัฒนาวัฒนธรรมการปรับปรุงโรงเรียนอย่างต่อเนื่องได้ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษายังพบว่าไม่มีตัวแปรต่าง ๆ เช่น ภาวะผู้นำ และทรัพยากรด้านการเงิน กระบวนการนี้จึงยังไม่เพียงพอที่จะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบว่า การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสถานศึกษาทุกแห่ง เพราะเป็นดัชนีชี้วัดความสำเร็จของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นการสนับสนุนให้มีการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาไปยังระดับท้องถิ่นและสถานศึกษา ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการประกันคุณภาพเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า ผู้เรียนไม่ว่าจะอยู่ในท้องที่ใดก็ตามจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพใกล้เคียงกัน ทั้งนี้จะมีการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาและการประเมินภายนอก ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาก็คืองานที่สถานศึกษาปฏิบัติอยู่ เพียงแต่มีการนำมาจัดระบบที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานที่ได้มาตรฐาน เชื่อถือได้ สม่าเสมอและต่อเนื่อง สร้างความมั่นใจต่อสังคมว่า สถานศึกษามีศักยภาพในการจัดการศึกษาและเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติ กระทรวงศึกษาธิการจึงมีประกาศ เรื่อง ระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยมีกรอบหลักเกณฑ์ 8 องค์ประกอบ คือ การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ การพัฒนามาตรฐานการศึกษา การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การดำเนินงานตามแผนพัฒนา การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา การประเมินคุณภาพการศึกษา การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี และการผุดงระบบการประกันคุณภาพ โดยให้ดำเนินการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาด้วยกระบวนการคุณภาพ คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การติดตามตรวจสอบประเมิน และการปรับปรุงพัฒนา (PDCA) ส่วนการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า โรงเรียนส่วนมากมีการดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีสภาพการดำเนินงานแตกต่างกันตามขนาดของโรงเรียน ในด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ด้านปัญหาของการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา พบว่า ยังขาดความร่วมมือจากชุมชนและบุคลากรในโรงเรียน ขาดการจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ ทำให้ไม่มีข้อมูลเพียงพอที่จะนำมาใช้ในการวางแผนการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนไม่สามารถกำหนดเป้าหมายในการพัฒนา

ได้อย่างชัดเจน ครู อาจารย์ ผู้ปฏิบัติงานและผู้เกี่ยวข้องไม่มีส่วนร่วมเท่าที่ควรในการวางแผนและกำหนดนโยบายในการพัฒนา แผนของโรงเรียนไม่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติได้อย่างจริงจัง การขาดระบบการตรวจสอบภายในและไม่มีเครื่องมือตรวจสอบที่ชัดเจน การรายงานความก้าวหน้าและการเผยแพร่ต่อสาธารณชนยังมีน้อยมาก ซึ่งจากผลการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ส่วนผลงานการวิจัยด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ภายใต้กรอบการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 8 องค์ประกอบตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ ยังไม่มีผู้ทำการวิจัย โดยเฉพาะในเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3 ยังไม่มีการศึกษา ค้นคว้า วิจัยในเรื่องดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะวิจัยการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยใช้กรอบหลักเกณฑ์ 8 องค์ประกอบตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการเรื่อง ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY